

תורה אור • פרשת וישב • מאמר 4

בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה כו' שכשנכנסו יונים להיכל וכו'

על עשרים וחמישה בכסלו

המנורה והקטורת, כשהקרבת התמיד מקיף אותן, מדגימות את כל עבודת ה': התורה מאירה את המדות, המצוות והצדקה מעלות אפילו את מדרגת ה"דומם" הנמוכה ביותר, ומסירות נפש מעלה את הנפש הבהמית. חנוכה הוא "חינוך", שבו מסירות הנפש של ישראל מול היוונים הורידה מחדש את אור התורה; הדבר מצוין באמירת הלל, המגלה אלקות, ובהודאה, שהיא השתחוויה לפני מה שיותר מעבר להשגתנו.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

likkuteitorah.com/he/torah-ohr/vayeishev/4/

הנקודה

המנורה והקטורת, כשהקרבן התמיד מקיף אותן, מדגימות את כל עבודת ה': התורה מאירה את המדות, המצוות והצדקה מעלות אפילו את מדרגת ה"דומם" הנמוכה ביותר, ומסירות נפש מעלה את הנפש הבהמית. חנוכה הוא "חינוך", שבו מסירות הנפש של ישראל מול היוונים הורידה מחדש את אור התורה; הדבר מצוין באמירת הלל, המגלה אלקות, ובהודאה, שהיא השתחוויה לפני מה שנותר מעבר להשגתנו.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל מדוע מציינים את חנוכה בהדלקת נרות, ומה משמעותם של הלל והודאה, ומשיב מתוך סדר העבודה בבית המקדש. שבעת הנרות הם שבע המדות; הדלקתם מכניסה את אור החכמה אל המדות כדי לזכר אותן: כלילת מדליקים את כל שבעת הנרות, וביום את הנר העיקרי. זהו היו"ד של יעקב המגיע עד העקב ומכניעה את עשו. הקטורת, העשויה סמנים חסרי טעם, מעלה את ה"אותיות" של מחשבה, דיבור ומעשה, שהחכמה אינה יכולה להגיע אליהן, וריחה מוריד אלקות למטה. בתפילה, דם הקרבן התמיד הוא מסירות הנפש של קריאת שמע: הנפש האלקית במילים "אחד", והנפש הבהמית, ששורשה בחיות המרכבה, במילים "ברוך שם"; היא עולה ברעש גדול מן החדר השמאלי הלוהט של הלב. לימוד התורה הוא הנרות; הצדקה, הכוללת את המצוות, היא הקטורת ו"כובע ישועה" הממשיך את הארת פני ה'; החלב הוא התענוג בה' לבדו. כל הבריאה היא "קטנה" לפני אין סוף, ולכן היא זקוקה לחינוך — הקדשה באמצעות מתנות גדולות, בדומה למתנות הנשיאים למזבח. מסירות הנפש של החשמונאים הייתה מתנה זו. ההלל מגלה את הנסתר, וההודאה מכירה במה שלא התגלה.

מבנה

1	שאלות חנוכה	¶1
	מדוע מדליקים נרות, ומהם הלל והודאה? התשובה מתחילה במנורת המקדש.	
2	הנרות: החכמה מזככת את המדות	¶2-6
	שבעת הנרות הם שבע המדות; הדלקתם מכניסה את אור החכמה אל המדות, והיו"ד של יעקב מגיע עד העקב.	
3	הקטורת: העלאת האותיות	¶7-9
	הקטורת מעלה את ה"אותיות" הדוממות של מחשבה, דיבור ומעשה, שהחכמה אינה יכולה להעלות, וריחה מוריד את הוי' למטה.	
4	תפילה ושני סוגי מסירות נפש	¶10-16
	התפילה באה במקום הקרבנות; מסירות הנפש באמירת "אחד" שייכת לנפש האלקית, ובאמירת "ברוך שם" — לנפש הבהמית, שכן כל העולמות אינם אלא שמו של ה'.	
5	דם התמיד: העלייה הלוהטת של הנפש הבהמית	¶17-21
	הנפש הבהמית, ששורשה בחיות, עולה ברעש גדול מן הלב ומגיעה "לפני הוי'"; בתמורה היא ממשיכה את אור אין סוף למטה.	
6	תורה, צדקה וכובע ישועה	¶22-31
	התורה מאירה את השכל בדומה לנרות; הצדקה, בדומה לקטורת, מגינה כשריון וממשיכה את פנימיות ה' באמצעות 620 עמודי אור.	

7	האיברים והחלב: תענוג בה'	¶32-33
	לאחר הכיסופים בא התענוג בה' לבדו, ומתיקות התורה כפי שציווה ה' בעצמו.	
8	חנוכה כחינוך	¶34-39
	כל הבריאה היא "קטנה" לפני אין סוף וזקוקה לחינוך באמצעות מתנות גדולות; מסירות הנפש של החשמונאים מול הגזירה היוונית הורידה מחדש את אור התורה.	
9	הלל והודאה	¶40-43
	ההלל מביא את האלקות הנסתרת לידי גילוי; ההודאה היא ה"חזרה", ביטול לפני אור אין סוף שעדיין לא התגלה.	

מושגים

שבעת הנרות כמייצגים את המדות' נרות – ז' מדות

שבעת נרות המנורה מייצגים את שבע המדות; הדלקתם פירושה הכנסת אור החכמה אל המדות כדי לזכך אותן.

קטורת קטרת

הקטורת, העשויה סממנים חסרי טעם, מייצגת את מדרגת הדומם – את ה"אותיות" של מחשבה, דיבור ומעשה ואת המצוות הגשמיות; ריחה עולה ומוריד אלקות למטה.

שני סוגי מסירות נפש' פעמים מסירות נפש

מסירות נפש באמירת "אחד" היא הביטול הטבעי של הנפש האלקית; מסירות נפש "בכל נפשך" היא הכנעת הנפש הבהמית ושינויה, באמירת "ברוך שם כבוד מלכותו".

יו"ד-עקביו"ד עקב

את השם יעקב דורשים כיו"ד של החכמה היורדת עד ה"עקב", המדרגות הנמוכות ביותר, ומחזיקה את עשו תחת שליטה.

כובע ישועה כובע ישועה

הצדקה גורמת לה' "לפנות" עם עצמותו ממש, ולהמשיך את פנימיותו – את "הארת הפנים" ואת "כתר התפארת".

חינוך חינוך

הכשרה של דבר הרחוק מייעודו באמצעות מתנות רבות; המזבח והבריאה כולה הם "קטנים" לפני אין סוף וזקוקים לחינוך כזה.

הלל והודאה הלל והודאה

ההלל הוא שבח המביא את האלקות הנסתרת לידי גילוי; הודאה היא הכרה וביטול לפני אור אין סוף שעדיין לא התגלה.

קטע 1 • 11

שאלות חנוכה

1 בכ"ה בכסליו¹ יומי דחנוכה² כו' שכשנכנסו יונים³ להיכל וכו'. וכשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחום לא מצאו⁴

"בכ"ה בכסלו [מתחילים] ימי חנוכה" וכו': "כשנכנסו היוונים להיכל" וכו', "וכשגברה מלכות בית חשמונאי וניצחה אותם, מצאו"

המאמר פותח בסיפור התלמודי על חנוכה: היוונים טימאו את בית המקדש, ולאחר שמלכי בית חשמונאי ניצחו אותם, הם חיפשו שמן טהור להדלקת המנורה. אדמו"ר הזקן מצטט את הסיפור בקיצור, ומציין את הקטעים שהושמטו במילה "וכו"

אלא פך אי של שמן כו'. לשנה אחרת קבעום חי"ט בהלל והודאה.^{5.6} להבין ענין הלל וענין הודאה.

"פך אחד של שמן" וכו'. "לשנה אחרת קבעום שמונה ימים טובים בהלל והודאה". יש להבין את ענין ההלל ואת ענין ההודאה

נמצא רק פך אחד של שמן, חתום בחותמו של הכהן הגדול, שהיה בו כדי להדליק ליום אחד, אך הוא דלק שמונה ימים. חז"ל קבעו את שמונת הימים כחג של הלל — אמירת מזמורי שבח — והודאה, והמאמר מבקש להסביר את משמעותם של שני המושגים

וגם להבין למה תקנו בנס זה להדליק נרות זכר למקדש שמצאו פך אי של שמן כו' ולא תקנו כן בשאר נסים.⁷

וכן יש להבין מדוע תיקנו בנס זה להדליק נרות לזכר המקדש, שבו מצאו פך אחד של שמן וכו', ואילו בשאר הניסים לא תיקנו כך.

שאלה נוספת: ניסים אחרים לא צוינו בהדלקת נרות, ומדוע דווקא נס זה? הנס אירע בנרות המקדש, ונרות חנוכה מזכירים אותם

וגם מה ענין נרות להלל והודאה. אך הענין הוא דכתיב נר מצוה ותורה אור⁸ כו'. ויובן בהקדים לבאר ענין המנורה שבבהמ"ק שארז"ל וכי לאורה הוא צריך⁹ כו'.

וכן, מה הקשר בין נרות להלל והודאה? אך העניין הוא שכתוב: "כי נר מצוה ותורה אור" וכו'. הדבר יובן לאחר שנקדים לבאר את ענין המנורה שבבית המקדש, שעליה אמרו חז"ל: "וכי לאורה הוא צריך?" וכו'

שאלה שלישית: מה הקשר בין נרות לשבח ולהודאה? התשובה מתחילה מן הפסוק המשווה מצווה לנר ותורה לאור, ומדברי חז"ל שהי בוודאי אינו זקוק לאור המנורה. לכן המנורה חייבת לבטא ענין רוחני כלשהו, שאותו מבאר המאמר

קטע 2 • 21-6

הנרות: החכמה מזככת את המדות

2 והנה כתיב ובהעלות אהרן¹⁰ את הנרות בין הערבים יקטירנה. ובבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה.¹¹

שבלילה היה מדליק כל ז' הנרות^{12,13} ולמחר מדשנם ומטיבם

והנה כתוב: "ובהעלות אהרן את הנרות בין הערביים יקטירנה", וכן: "ובבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה". בלילה היה מדליק את כל שבעת הנרות, ולמחרת היה מסלק את האפר ומיטיב אותם

התורה קושרת את הדלקת המנורה להקטרת הקטורת, הן בערב הן בבוקר. בלילה הכוהן הדליק את כל שבעת הנרות; בבוקר הוא ניקה את האפר והיטיב את הנרות.

ולא היה מדליק אלא נר המערבי שהוא נר ששי¹⁴ שממנו היה מתחיל ובו היה מסיים.

ולא היה מדליק אלא את הנר המערבי, שהוא הנר השישי, שממנו היה מתחיל ובו היה מסיים.

בבוקר הדליקו בפועל רק את הנר המערבי, הנמנה כאן כנר השישי: ההדלקה התחילה ממנו והסתיימה בו. המאמר ימצא משמעות בהבדל הזה בין הלילה ליום.

והענין כי הנרות הם המדות¹⁵ לך ה' הגדולה והגבורה¹⁶ כו' והן ז' נרות כנגד ז' מדות.

והעניין הוא שהנרות הם המדות: "לך ה' הגדולה והגבורה" וכו'. הם שבעה נרות, כנגד שבע המדות.

שבעת הנרות מקבילים לשבע המדות המנויות בפסוק "לך ה' הגדולה והגבורה...". לכן הדלקת הנרות פירושה המשכת אור אל המדות.

3 והנה בכל מדה ומדה יש זה לעומת זה¹⁷ בקליפה נגד הקדושה והן יונקות מן הקדושה¹⁸

והנה בכל מדה ומדה יש "זה לעומת זה": בקליפה, כנגד הקדושה, והן יונקות מן הקדושה.

כנגד כל מדה קדושה יש מדה מקבילה בקליפה, התחום המסתיר את האלוקות. לקליפה אין חיות משל עצמה; היא יונקת את חיותה מן הקדושה.

כמו מאהבה שבקדושה נמשך בהשתלשלות המדרגות להיות תאוה גשמית. וכן מיראה שבקדושה יראה רעה וכעס וכה"ג.

כגון, מאהבה שבקדושה נמשכת, בהשתלשלות המדרגות, תאוה גשמית; וכן מיראה שבקדושה נמשכים יראה רעה, כעס וכיוצא בזה.

כשהאהבה משתלשלת במדרגות היא עלולה להפוך לתאוה גשמית; יראה קדושה עלולה להפוך לפחד מפני הדברים הלא נכונים, לכעס וכדומה. הרגשות הלא־קדושים הם צורות נפולות של רגשות קדושים.

4 וצריך לבררם ולהפכם להתכלל בקדושה עליונה שתהיינה המדות כולן להי בבחי' בטול לך הי'¹⁹ הגדולה והגבורה כו'.

וצריך לברר אותן ולהפוך אותן, כדי שייכללו בקדושה עליונה, וכל המדות יהיו להי בבחינת ביטול: "לך הי' הגדולה והגבורה" וכו'.

יש לברר את הרגשות שנפלו ולהפוך אותם, כדי שישובו וייכללו בקדושה. המטרה היא שכל הרגשות יהיו להי, בביטול המתבטא במילים "לך הי' הגדולה והגבורה".

והבירור הוא בחכמה כי בחכמה אתברירו²⁰ כו'. והחכמה הוא בחי' אור להאיר את המדות ולזככן.

והבירור נעשה בחכמה, כי "בחכמה אתברירו" וכו'. והחכמה היא בחינת אור, להאיר את המדות ולזכך אותן.

הבירור נעשה באמצעות החכמה, המפרידה בין הטוב לרע. החכמה נמשלה לאור, משום שהיא מאירה את המדות ומזככת אותן.

ובלילה שהוא זמן החשך היה צריך להאיר את כל ז' הנרות דהיינו להמשיך אור החכמה בכל מדה ומדה בפ"ע

ובלילה, שהוא זמן החושך, היה צריך להאיר את כל שבעת הנרות, כלומר להמשיך את אור החכמה בכל מדה ומדה בפני עצמה, הלילה מסמל זמן של חושך, שבו כל רגש זקוק לאור משלו מן החכמה. לכן הדליקו בלילה את כל שבעת הנרות.

משא"כ ביום היה די בהדלקת נר הוי שהוא עיקר ההשפעה וממילא היה נמשך אור החכמה בכל המדות.^{21, 22, 23}

ואילו ביום היה די בהדלקת הנר השישי, שהוא עיקר ההשפעה, וממילא היה נמשך אור החכמה בכל המדות.

ביום היה די להדליק את הנר השישי, הערוץ המרכזי שדרכו עוברת ההשפעה, ואור החכמה היה מגיע מעצמו אל כל המדות. בהערת קה"ת הנר השישי מזוהה עם יסוד.

5 והנה יש עולם שנה נפש^{24, 25} וכשם שהיה אהרן ממשיך המשכת אור החכמה בעולם שהן ז' בחי' ומדות עליונות שבסדר והנהגת העולם כך היה ממשיך אור החכמה בנפש ישראל

והנה יש עולם, שנה, נפש. וכשם שאהרן המשיך את אור החכמה בעולם — בשבע הבחינות והמדות העליונות המסדרות, ומנהיגות את העולם — כך המשיך את אור החכמה גם בנשמות ישראל,

ספר יצירה מלמד שכל דבר מתקיים בשלושה ממדים: עולם (מרחב), שנה (זמן) ונפש. הדלקת אהרן המשיכה חכמה אל שבע המדות המנהיגות את העולם, ובה בעת גם אל נשמות ישראל.

שהם יוצאי ירך יעקב שבעים נפש²⁶ נגד בחי' ז' הנרות והם יוצאי ירך יעקב יו"ד עקב דהיינו בחי' יו"ד הוא בחי' חכמה הנמשכת ומשתלשלת בבחי' עקב וסוף המדרגות התחתונות.²⁷

שהן "יוצאי ירך יעקב שבעים נפש", כנגד בחינת שבעת הנרות. והם "יוצאי ירך יעקב": יו"ד עקב, כלומר היו"ד היא בחינת חכמה, הנמשכת ומשתלשלת בבחינת עקב, עד סוף המדרגות התחתונות.

צאצאי יעקב היו שבעים נפש, שבע כפול עשר, כנגד שבעת הנרות. את השם יעקב קוראים כיו"ד ועוד עקב: החכמה נמשכת עד המדרגות הנמוכות ביותר, עד "עקב" הנפש.

6 וזהו וידו אוחזת בעקב עשו²⁸ כי ידו אותיות יו"ד²⁹ אוחזת את העקב של עשו לבלתי נתון לו תוקף התפשטות וממשלה רק להכניעו תחת הקדושה ולאכפיי לס"א.

זהו וידו אוחזת בעקב עשו: האותיות של "ידו" הן יו"ד, האוחזת בעקב עשו כדי שלא לתת לו כוח להתפשט ולשלוט, אלא להכניעו תחת הקדושה ולכפות את הסטרא אחרא.

בלידתם אחזה ידו של יעקב בעקב עשו. "ידו" מורכבת מאותן אותיות כמו "יו"ד": חכמתו של יעקב אוחזת בעשו, שורש הקליפה, מלמטה, ואינה מניחה לו להתפשט ולשלוט, אלא משאירה אותו כפוף תחת הקדושה.

וזה היה ענין המשכת אהרן בהעלותו את הנרות להמשיך בחי' יו"ד של יעקב³⁰ הוא אור החכמה לבחי' עקב כדי שתהיינה גם מדות הטבעיים שבנפש הבהמית עולות ונכללות בקדושה.

זהו ענין ההמשכה שהמשיך אהרן בהעלותו את הנרות: להמשיך את בחינת היו"ד של יעקב, את אור החכמה, אל בחינת העקב, כדי שגם המדות הטבעיות שבנפש הבהמית יעלו וייכללו בקדושה.

זה מה שעשה אהרן כשהדליק את הנרות: הוא המשיך את היו"ד של יעקב, את אור החכמה, עד העקב. המטרה היא שגם הרגשות הטבעיים של הנפש הבהמית יעלו וייכללו בקדושה.

קטע 3 • 7-9

הקטורת: העלאת האותיות

7 והנה כתיב ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה³¹ וכן בבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה.³²

והנה כתוב: "ובהעלות אהרן את הנרות בין הערביים יקטירנה", וכן: "בבוקר בהטיבו את הנרות יקטירנה".

המאמר חוזר לפסוקים על המנורה והקטורת, וכעת מבאר את ענין הקטורת עצמה.

בהעלות והדר יקטירנה וכן בבקר וכמ"ש בסדר המערכה הטבת שתי נרות קודמת לקטורת.³³ ולהבין ענין הקטרת³⁴ שהיה אחר הדלקת והטבת שתי נרות הוא כי

"בהעלות" ואחר כך "יקטירנה", וכן בבוקר; וכמו שנאמר בסדר המערכה, הטבת שתי הנרות קודמת לקטורת. כדי [תחילה] ...להבין את ענין הקטורת, שבאה לאחר הדלקת הנרות ולאחר הטבת שתי הנרות, יש לומר ש

בשני הפסוקים הנרות קודמים לקטורת, וגם סדר עבודת המקדש במשנה מציב את הטבת שתי הנרות לפני הקטורת. השאלה היא מדוע הקטורת באה אחרי הנרות.

הנה ענין הנרות כבר מבואר למעלה שהוא ענין העלאת המדות שירדו ונשתלשלו בגשמיות הנה"ב שתהיינה עולות ונכללות בקדושה. אך הקטרת הוא ענין העלאת האותיות שהן במחדו"מ לבושי המדות שהן בחי' דומם.

ענין הנרות כבר נתבאר למעלה: הם ענין העלאת המדות שירדו והשתלשלו בגשמיות של נפש הבהמית, כדי שיעלו וייכללו בקדושה. אבל הקטרת היא ענין העלאת האותיות שבמחשבה, בדיבור ובמעשה, שהן לבושי המדות ובחינת דומם

הנרות מעלים את הרגשות שירדו אל נפש הבהמית. הקטרת מעלה דבר נמוך יותר: את ה"אותיות", לבושי המחשבה, הדיבור והמעשה שבאמצעותם הרגשות מתבטאים, והן כדומם.

8 ואותיות דקדושה נק' חומת בת ציון³⁵ חומה של אבנים שתי אבנים בונות שני בתים^{36,37} כו' כנודע.

אותיות הקדושה נקראות "חומת בת ציון", חומה של אבנים: "שתי אבנים בונות שני בתים" וכו', כידוע.

אותיות הקדושה נמשלות לחומת אבנים: ספר יצירה מכנה את האותיות "אבנים", ואת המילים הנבנות מהן — "בתים".

וכמ"ש במ"א ע"פ גדול³⁸ ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו³⁹ אימתי נק' גדול כשהוא בעיר אלקינו כו'.

וכמו שמבואר במקום אחר על הפסוק "גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו": מתי הוא נקרא גדול? כשהוא בעיר אלקינו וכו'.

גדולתו של ה' מתגלה "בעיר אלקינו", כלומר כשהיא מתבטאת ונבנית. האותיות הן העיר שבה מתגלה גדולתו.

9 והנה אותיות של המחדו"מ שנפלו בגשמיות תחת ממשלת הקליפות וסט"א אין להם עלייה ע"י

המשכת אור החכמה כי אין אור החכמה אלא במדות עצמן אהו"ר כו'

והנה לאותיות המחשבה, הדיבור והמעשה שנפלו בגשמיות, תחת ממשלת הקליפות והסטרא אחרא, אין עלייה על ידי המשכת אור החכמה, כי אור החכמה נמצא רק במדות עצמן, אהבה ויראה וכו'.

אותיות המחשבה, הדיבור והמעשה נפלו בגשמיות, תחת ממשלת הקליפות, ואור החכמה אינו יכול להעלותן. החכמה פועלת רק על הרגשות עצמם, אהבה ויראה.

שהן בחי' רוחניות (עמ"ש ע"פ וייצר⁴⁰ כו' בפי' בראשית) אבל גשמיות האותיות אין להם עלייה כ"א

ע"י הקטרת שסממני הקטרת היו מדברים שאין בהם טעם כלל ואינם ממין

שהן בחינה רוחנית (ראו מה שנתבאר על הפסוק "וייצר" וכו' בפרשת בראשית). אבל לגשמיות האותיות אין עלייה אלא באמצעות הקטרת, שהרי סממני הקטרת היו מדברים שאין בהם טעם כלל ואינם מסוג

הרגשות הם רוחניים; הטקסט מפנה את הקורא לביאור הפסוק "וייצר" בפרשת בראשית. האותיות הגשמיות עולות רק באמצעות הקטרת, שסממניה היו חסרי טעם ולא היו מאכל.

מאכל כלל הרי הן בבחי' דומם⁴¹ ובהקטרתן נעשה בחי' ריח העולה למעלה שמשיב את הנפש אשה ריח ניחוח להוי"ה⁴² שע"י הריח נעשה ניחוח דהיינו ירידה להשתלשלות המשכת בחי' הוי"ה וי"ד חכמה כו':

מאכל כלל, ולכן הם בבחינת דומם; וכשמקטירים אותם נעשה ריח העולה למעלה ומשיב את הנפש: "אשה ריח ניחוח להוי"ה. באמצעות הריח נעשה ניחוח, כלומר ירידה והמשכה בהשתלשלות, בהמשכת בחינת הוי", שהי"ד שלה היא חכמה וכו'.

מאחר שאין לסמנים טעם, הם דומים לדומם, ובכל זאת כשהם נשרפים עולה מהם ריח המשיב את הנפש. התורה מכנה את הקרבן "ריח ניחוח להוי"ה": "ניחוח" רומז לירידה, והריח ממשיך את הוי", שהי"ד שלה היא חכמה.

קטע 4 • 101-16

תפילה ושני סוגי מסירות נפש

10 והנה כ"ז היה בבהמ"ק שהיו מקריבין קרבנות ועכשיו היא התפלה במקום הקרבנות.⁴³ ולהבין ענין זה בתפלה.

והנה כל זה היה בבית המקדש, שבו הקריבו קרבנות, וכעת התפילה היא במקום הקרבנות. ויש להבין ענין זה בתפילה.

כל זה נעשה בבית המקדש באמצעות הקרבנות. מאז חורבנו, התפילה באה במקום הקרבנות, ולכן גם לסדר הזה יש משמעות בתפילה.

הנה בסדר המערכה היה דם התמיד קודם להטבת שתי נרות ונרות לקטרת וקטרת לאברים נמצא שדם התמיד קודם לנרות וקטרת ואברי התמיד אחר נרות וקטרת.⁴⁴

הנה בסדר המערכה דם התמיד קדם להטבת שתי הנרות, הנרות קדמו לקטרת, והקטרת קדמה לאברים. נמצא שדם התמיד קדם לנרות ולקטרת, ואברי התמיד באו לאחר הנרות והקטרת.

בסדר העבודה היומי בבית המקדש, דם התמיד, קרבן התמיד, הוקדם לנרות ולקטרת, ואילו אבריו הוקטרו רק לאחריהם. הקרבן נחלק לשניים, והנרות והקטרת באו ביניהם.

ויובן ענין זה בעבודת ה' בתפלה. כי הנה עיקר העבודה בק"ש ותפלה הוא למסור נפשו בק"ש.

ענין זה יובן בעבודת ה' שבתפילה. עיקר העבודה בקריאת שמע ובתפילה הוא למסור את הנפש בקריאת שמע.

הסדר הזה יתבאר בעבודת התפילה. לב התפילה הוא קריאת שמע, שבה מוסרים את הנפש לה'

11 והנה יש ב"פ מס"נ⁴⁵ למסור נפשו באחד.⁴⁶ ובכל נפשך⁴⁷ אפילו נוטל את נפשך⁴⁸ כו'. ולהבין מהו ענין ב"פ מס"נ הללו

והנה יש שתי בחינות של מסירות נפש: למסור את הנפש ב"אחד", ו"בכל נפשך" — אפילו הוא נוטל את נפשך וכו'. כדי להבין, מה ענינן של שתי בחינות מסירות נפש אלו

בקריאת שמע יש שתי בחינות של מסירות נפש: למסור את עצמך במילה "אחד", ולאחוב את ה' "בכל נפשך", שחז"ל מפרשים "אפילו הוא נוטל את נפשך". המאמר שואל מה ההבדל ביניהן

הנה למס"נ באחד קאי על נה"א שהיא בבחי' ביטול ממש וכמ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו.⁴⁹ בחי' עמידה היא ביטול באו"ס ב"ה ממש.

הנה מסירות נפש ב"אחד" מתייחסת לנפש האלקית, שהיא בבחינת ביטול ממש, וכמו שכתוב: "חי ה' אשר עמדתי לפניו". בבחינת עמידה היא ביטול באור אין סוף ברוך הוא ממש.

מסירות הנפש ב"אחד" שייכת לנפש האלקית, שכבר בטלה לחלוטין לפני ה'. דברי אלישע "אשר עמדתי לפניו" מראים זאת: עמידה לפני ה' פירושה ביטול גמור באור אין סוף.

12 ובחי' ובכל נפשך היינו שגם בחי' נה"כ⁵⁰ הי' בבחי' אתכפייא ואתהפכא כו' שמס"נ זו אינה באחד

ובחינת "בכל נפשך" פירושה שגם נפש הבהמית תהיה בבחינת אתכפייא ואתהפכא וכו'; מסירות נפש זו אינה ב"אחד"

מסירות הנפש השנייה, "בכל נפשך", קשורה לנפש הבהמית, שיש להכניע אותה ואחר כך להפוך אותה. הדבר מתרחש לא ב"אחד", אלא בפסוק הבא.

אלא בבחי' ברוך שם כבוד מלכותו⁵¹ כו'. והענין כי הנה נודע שבחי' ממלא כ"ע וסוכ"ע הכל נקי בחי' שמי בלבד.

אלא בבחינת "ברוך שם כבוד מלכותו" וכו'. והעניין הוא שכידוע, בחינת ממלא כל עלמין ובחינת סוכב כל עלמין נקראות כולן רק בחינת "שמי".

היא מתרחשת ב"ברוך שם כבוד מלכותו", העוסק ב"שמו" של ה' ולא בעצמותו. שתי הבחינות של האור האלקי — האור הממלא כל עלמין והאור הסוכב את כל העולמות — הן רק "שמו" של ה'.

13 וכמאמר מלך משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול. ועדי עד פי' כל העליות שמעולם עד עולם בעילוי

אחר עילוי עוה"ב וג"ע העליון וימות המשיח ותח"מ וכמה רבוא רבבות עולמות והיכלות המבואר בזוהר.

כמו שנאמר: "מלך מהולל ומשובח עדי עד שמו הגדול". "עדי עד" פירושו כל העליות, מעולם לעולם, מעלייה לעלייה: העולם הבא, גן עדן העליון, ימות המשיח ותחיית המתים, ורבבות רבבות העולמות וההיכלות המתוארים בזוהר.

המילים לקוחות מתפילת שחרית, שבה משבחים את "שמו הגדול" של ה', המפואר "עדי עד". אדמו"ר הזקן מפרש "עדי עד" כעליות האינסופיות של כל העולמות העליונים — מן העולם הבא ועד העולמות הרבים מספור המתוארים בזוהר; כל אלה הם שבח לשמו בלבד.

14 ובאמת יש הרבה יותר עד אין קץ וכמ"ש ולגדודיו אין מספר⁵² וגדודיו הן מלאכים שהן בחי' חיצוני

העולמות ומכ"ש נשמות שהן פנימי' עולמות אין זה אלא בבחי' שמו שם כבוד מלכותו.

ובאמת יש הרבה יותר, עד אין קץ, כמו שנאמר: "היש מספר לגדודיו"; גדודיו הם המלאכים, שהם בחינת החיצוניות של העולמות, וכל שכן הנשמות, שהן פנימיות העולמות. ואף על פי כן, כל זה הוא רק בבחינת "שמו" — שם כבוד מלכותו.

העולמות הם למעשה אינסופיים, כמו "גדודיו" הרבים מספור של ה' — המלאכים. המלאכים הם הצד החיצוני של העולמות והנשמות הן הצד הפנימי שלהם, ואף על פי כן גם אלה שייכים רק לשמו של ה', "שם כבוד מלכותו".

כמשל התפשטות המלך במדינה שרק שמו הולך בכל מדינות מלכותו ולא עצמותו ומהותו כך כביכול התפשטות החיות הנמשך

כמשל התפשטות של מלך במדינתו: רק שמו עובר בכל מדינות מלכותו, ולא עצמותו ומהותו. כך גם, כביכול, התפשטות החיות הנמשכת

שמו של מלך מגיע לכל מחוזות ממלכתו, אף שהוא עצמו אינו מגיע אליהם. בדומה לכך, החיות המתפשטת בעולמות היא רק "שמו" של ה'

מאור א"ס ב"ה להחיות כל הברואים ונפש כל חי אין התפשטות והמשכה זו רק בבחי' שם שהוא רק זיו והארה בבחי' התפשטות בלבד ונקי א"ס

מאור אין סוף ברוך הוא, כדי להחיות את כל הנבראים ואת נפש כל חי: התפשטות והמשכה זו היא רק בבחינת "שם", שאינו אלא זיו והארה, התפשטות בלבד, והוא נקרא אור אין סוף.

החיות האלוקית שבכל הנבראים היא רק "שם" — זיו והתפשטות מה', ולא ה' עצמו. זיו זה מכונה בחסידות אור אין סוף, להבדיל מאין סוף עצמו.

אבל עצמות א"ס ב"ה ממש הוא רם ונשא כי אני ה' לא שנית⁵³ כתיב ואין ערוך אליו ית' אפי' כערך טפה מים אוקיינוס כו'.

אבל עצמות אין סוף ברוך הוא ממש רמה ונישאה, שהרי נאמר: "כי אני ה' לא שנית", ואין לו יתברך שום ערך אליו, אפילו לא כערך טפה לעומת מי האוקיינוס וכו'.

עצמותו של ה' עצמו נעלית מכל זה ואינה מושפעת מכך, כפי שנאמר: "אני ה' לא שנית". כל העולמות יחד אינם בערך אליו, פחות מכפי שטיפה היא בערך לאוקיינוס.

15 והנה הנשמה ונפש האלקי' מחמת שהיא בבחי' פנימי' העולמות היא בטלה ונכללת ביחוד עליון ב"ה לגבי אור א"ס ב"ה ממש מחמת ששורה ומאיר עליה אור

והנה הנשמה ונפש האלקית, מכיוון שהן בבחינת פנימיות העולמות, בטלות ונכללות ביחודא עילאה ברוך הוא, ביחס לאור אין סוף ברוך הוא ממש, מפני שאור

נפש האלקית שייכת לצד הפנימי של העולמות, ולכן היא בטלה לפני ה' ונכללת ביחודא עילאה, שבו כל הבריאה אינה נחשבת לדבר בפניו. אור אין סוף שורה עליה במישרין.

א"ס ב"ה ומשכלת ומתבוננת ברוממותו ית' איך שאין להעריך אליו ואני ה' לא שנית⁵⁴ כו'. אבל בהשתלשלות וירידת המדרגות עד סוף המדרגות תחתונות דנה"ב המלוכשת בגוף הגשמי ממש.

אין סוף ברוך הוא שורה ומאיר עליה, והיא משכלת ומתבוננת ברוממותו יתברך, שאין להעריך אליו, ובכך ש"אני ה' לא שנית" וכו'. אבל בהשתלשלות ובירידת המדרגות, עד סוף המדרגות התחתונות של נפש הבהמית המלוכשת בגוף הגשמי ממש

נפש האלקית מתבוננת בגדולת ה' וחשה שאין דבר שניתן להשוות אליו. לעומתה, נפש הבהמית נמצאת בתחתית סדר ההשתלשלות, כשהיא מלוכשת בגוף הגשמי.

הנה הגשמי הוא מסך מבדיל ומפריד היחוד עליון מחמת שנראה לעיני בשר ליש ודבר נפרד ומי"מ ע"י ירידת הנשמה ונפש אלקי' שלא ירדה בשביל עצמה

הגשמיות היא מסך המבדיל ומפריד מן היחודא עילאה, מפני שלעיני בשר היא נראית כמציאות וכדבר נפרד. ואף על פי כן, על ידי ירידת הנשמה ונפש האלקית, שלא ירדה בשביל עצמה

הגשמיות היא מסך המסתיר את היחודא עילאה: לעיני בשר הדברים נראים עצמאיים ונפרדים מה'. ובכל זאת, נפש האלקית ירדה לעולם הזה, ולא לתועלת עצמה

שהרי גם קודם ירידתה היתה בבחי' אשר עמדתי⁵⁵ כו' אלא הירידה היא צורך עליי נפש הבהמית היא להאיר לה הארה מיחוד עליון ב"ה שתוכל גם היא לעלות וליכלל באא"ס ב"ה.

שהרי גם קודם ירידתה הייתה בבחינת "אשר עמדתי לפניו" וכו'; אלא שהירידה היא לצורך עליית נפש הבהמית, כדי להאיר לה הארה מהיחודא עילאה ברוך הוא, כך שגם היא תוכל לעלות ולהיכלל באור אין סוף ברוך הוא

גם קודם ירידתה, נפש האלקית "עמדה לפני ה'". היא ירדה כדי להעלות את נפש הבהמית, ולהאיר בה הארה מהיחודא עילאה, כדי שגם היא תוכל לעלות ולהיכלל באור אין סוף

16 והארה והמשכה זו היא מבחי' ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. דהיינו ע"י התבוננות שכל מה שנראה ליש ונפרד אין זה

והארה והמשכה זו היא מבחינת "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". כלומר, על ידי ההתבוננות שכל מה שנראה כמציאות וכדבר נפרד אינו

האור שנפש האלקית מאירה בנפש הבהמית בא מ"ברוך שם כבוד מלכותו", המדרגה התחתונה של שם ה'. הדבר נעשה באמצעות התבוננות במהותו האמיתית של העולם

אלא בחי' זיו ושם כבוד מלכותו. ואי לזאת יהיה היש בטל כמו זיו השמש בשמש כו' וכמ"ש במ"א.

אלא בחינת זיו ושם כבוד מלכותו. ולכן המציאות תתבטל, כמו זיו השמש בתוך השמש וכו', וכמו שמוסבר במקום אחר

כל מה שנראה נפרד אינו אלא זיו של מלכות ה'. כשמבינים זאת, ה"יש" הנראה לעין מתבטל, כמו קרן אור השמש בתוך השמש, שאין לה שם מציאות משל עצמה

דם התמיד: העלייה הלוהטת של הנפש הבהמית

17 והנה בעליית נה"ב⁵⁶ להתכלל באור א"ס ב"ה גדול מאד ורב כחה שהיא בחי' בע"ת דמשכין בחילא יתיר.⁵⁷

והנה בעליית נפש הבהמית להיכלל באור אין סוף ברוך הוא, גדול מאוד ורב כוחה, שהיא בבחינת בעלי תשובה, ש"משכין בחילא יתיר".

כשנפש הבהמית עולה, כוחה גדול משל נפש האלקית, בדומה לבעלי תשובה, שעליהם אומר הזוהר שהם מושכים בעוצמה רבה יותר מן הצדיקים הגמורים.

כי נה"ב נלקחה מחיות הקודש שבמרכבה.⁵⁸ והחיות נושאות את הכסא^{59, 60, 61} ודמות כמראה אדם עליו מלמעלה.⁶²

כי נפש הבהמית נלקחה מחיות הקודש שבמרכבה. והחיות נושאות את הכיסא, ועליו "דמות כמראה אדם עליו מלמעלה".

מקורה של נפש הבהמית הוא בחיות הקודש, יצורי החיות שבחזון יחזקאל, הנושאים את כיסא ה', ומעליו "דמות כמראה אדם". לכן שורשה נעלה מאוד.

18 וברעש גדול מתנשאים. וזה היה ענין דם התמיד צפונה לפני⁶³ הוי"ה שהקרבנות היו בנפש הבהמה להעלותה לשרשה שנלקחה מבחי' פני שור שבמרכבה.

"וברעש גדול מתנשאים". זהו ענין דם התמיד, הנשחט "צפונה לפני הוי"ה": הקרבנות הם בנפש הבהמה, כדי להעלותה לשרשה, שממנו נלקחה — מבחינת פני שור שבמרכבה.

החיות מתנשאות "ברעש גדול", כפי שמתואר בתפילת שחרית. משום כך הוקרב דם התמיד "צפונה לפני הוי"ה": הקרבנות העלו את נפש הבהמה לשרשה, בפני השור שבמרכבה.

והתמיד היה מקדשי קדשים ששחיתתו בצפון^{64, 65} בחי' גבורה שמהשמאל בחי' רעש גדול.⁶⁶ וגם צפונה צפון ה'

התמיד היה מקדשי הקודשים, הנשחטים בצפון — בחינת גבורה, שמצד שמאל, בחינת "רעש גדול". ועוד, "צפונה" — "צפון ה'",

התמיד היה אחד מקדשי הקודשים, הנשחטים בצד הצפוני של המזבח. צפון הוא בחינת גבורה, מצד שמאל, שממנו בא "רעש גדול"; וגם את המילה "צפונה" ניתן לקרוא "צפון ה'", הה"א הנסתרת.

דהיינו בחי' ה' אחרונה של שם הוי"ה שהוא בחי' העלם וצמצום א"ס ב"ה שמחמת זה היה הרעש.

כלומר, בחינת הה"א האחרונה של שם הוי", שהיא בחינת ההעלם והצמצום של אין סוף ברוך הוא, ומפני כך היה הרעש

הה"א הנסתרת היא הה"א האחרונה של הוי", מלכות, שבה אין סוף מסתיר ומצמצם את עצמו. ההסתר הוא שגורם ל"רעש" — לסערת הכיסופים.

וזהו צפונה לפני הוי"ה. שמבחי צפונה שהוא בחי' רעש גדול מתנשאים ונושאים את הכסא דמות כמראה אדם למעלה מבחי' אדם לפי ששרשם מעולם התהו לפני מלך מלך לבני ישראל.⁶⁷

וזהו "צפונה לפני הוי"ה": מבחינת "צפונה", שהיא בחינת "רעש גדול", הן מתנשאות ונושאות את הכיסא, שעליו דמות כמראה אדם, למעלה מבחינת אדם, מפני ששרשן מעולם התהו, "לפני מלוך מלך לבני ישראל".

ממקום זה של רעש מתנשאות החיות למעלה מבחינת "אדם" עצמה, אף שהן נושאות את הכיסא שעליו דמות אדם. שורשן בתהו, העולם שהיה "לפני מלוך מלך בישראל".

19 והנה הוי"ה יו"ד חכמה כו' בחי' אדם. משא"כ ברעש גדול מתנשאים למעלה מבחי' אדם. וזהו לפני הוי"ה מקור בחי' הוי"ה שמשם נמשך להיות התהוות בחי' הוי"ה.

והנה הוי", שהיו"ד שלה היא חכמה וכו', היא בחינת אדם; ואילו "ברעש גדול מתנשאים" למעלה מבחינת אדם. וזהו "לפני הוי"ה" — מקור בחינת הוי", שממנו נמשכת התהוותה של בחינת הוי'.

הוי', שהיו"ד שלה היא חכמה, מקבילה ל"אדם" — המבנה המסודר של הספירות. העלייה "ברעש גדול" מגיעה למעלה ממנו, אל מה שהפסוק מכנה "לפני הוי"ה": המקור שממנו הוי' עצמה מתהווה.

והנה כמו שדם התמיד היו מקריבים מנפש הבהמה ממש כך התפלה במקום הקרבנות היא בעליות והתכללות נפש הבהמית שבאדם שהיא ג"כ ברעש גדול בחי' רשפי אש⁶⁸ והתלהבות בתשוקה וצמאון כו'.

וכשם שהיו מקריבים את דם התמיד מנפש הבהמה ממש, כך התפילה, במקום הקרבנות, היא עלייתה והתכללותה של הנפש הבהמית שבאדם; גם היא "ברעש גדול" — בבחינת רשפי אש והתלהבות, מתוך תשוקה וצמאון וכו'.

כשם שבבית המקדש הקריבו את דמה של בהמה ממש, כך התפילה מעלה את ה"בהמה" שבאדם — את הנפש הבהמית. גם עלייתה היא "ברעש גדול": התלהבות בוערת, תשוקה וצמאון לה'.

20 וזהו אדם ובהמה תושיע⁶⁹ הוי"ה בחי' בהמה שבאדם תושיע להיות בה ג"כ המשכת בחי' הוי"ה.

וזהו "אדם ובהמה תושיע הוי"ה": את בחינת הבהמה שבאדם אתה מושיע, כדי שגם בה תימשך בחינת הוי'.

את הפסוק "אדם ובהמה תושיע הוי"ה" דורשים כאן על הבהמה שבתוך האדם. ה' מושיע גם את הנפש הבהמית, כדי שאורה של הוי' יימשך לתוכה.

וצמאון זה ותשוקה זאת היא בחי' בכל לבבך.⁷⁰ שבלב יש ב' חללים⁷¹ חלל הימני מלא אויר ורוח.

צימאון זה ותשוקה זו הם בחינת "בכל לבבך". בלב יש שני חללים: החלל הימני מלא אויר ורוח,

הגעגוע של הנפש הבהמית הוא אהבת ה' "בכל לבבך", שחכמים דרשו — בשני יצריך. בלב יש שני חללים, ובימני מצויים אויר ורוח.

וחלל השמאלי מלא דם שהדם הוא הנפש⁷² רביעית דם שהנפש תלוי בו משכנו בלב ששם יסוד האש והחום הטבעי.

והחלל השמאלי מלא דם, שהרי "הדם הוא הנפש". רביעית הדם שהנפש תלויה בה שוכנת בלב, שבו נמצאים יסוד האש והחום הטבעי.

החלל השמאלי מלא דם, ו"הדם הוא הנפש": כמות הדם החיונית — רביעית דם — שהחיים תלויים בה, שוכנת בלב. גם יסוד האש וחום הגוף הטבעי מצויים שם.

כנודע שכנפי הריאה⁷³ מנשבי על הלב לקררו מחמימות ושם הוא משכן התשוקה וצמאון האלקי להעלות ולהתכלל באו"ס ב"ה:

כידוע, כנפי הריאה מנשבות על הלב כדי לקרר אותו מחומו. ושם משכן התשוקה והצימאון האלוקיים לעלות ולהיכלל באור אין סוף ברוך הוא.

הריאות מקררות את חומו של הלב. בחלל השמאלי חם הזה מתעוררים התשוקה והצימאון האלוקיים: האש של הנפש הבהמית עצמה, המופנית כעת אל ההתכללות בהי

21 והנה אחרי בחי' ההעלאה והתכללות זו רוח אייתי רוח⁷⁴ ואמשיך רוח⁷⁵ להמשיך או"ס ב"ה למטה כמים הפנים.⁷⁶

והנה, לאחר בחינת העלייה וההתכללות הזאת, "רוח אייתי רוח ואמשיך רוח" — כדי להמשיך את אור אין סוף ברוך הוא למטה, "כמים הפנים לפנים".

לאחר עליית הנשמה חל העיקרון שבזוהר: הרוח העולה מלמטה מביאה רוח מלמעלה. כשם שהמים משקפים פנים אל פנים, כך ה' משיב לעליית הנשמה בהמשכת אורו למטה.

כשם שמבטל א"ע מיש לאין כך נמשך מלמעלה מאין ליש שתהא השראת או"ס ב"ה ממש למטה כמו למעלה.

כשם שהוא מבטל את עצמו מיש לאין, כך נמשך מלמעלה מאין ליש, כדי שאור אין סוף ברוך הוא עצמו ישרה למטה כמו למעלה.

הנשמה עושה את עצמה "אין", ובתגובה אור ה' יורד מ"אין" ל"יש". אז אור אין סוף שורה למטה כפי שהוא שורה למעלה.

קטע 6 • 221-31

תורה, צדקה וכובע ישועה

22 ובכל נפשך⁷⁷ בכל כחות הנפש מחדו"מ. וגם כל נפש כלולה מנר"נ. ועיקר הנפש היא המשכלת⁷⁸ כ"ח לפום שעורא דיליה. יש מארי מקרא. ויש מארי משנה ותלמוד.

"בכל נפשך" — בכל כוחות הנפש: מחשבה, דיבור ומעשה. וגם כל נפש כלולה מנפש, רוח ונשמה. ועיקר הנפש הוא החלק המשכיל, כל אחד לפי שיעורו: יש בעלי מקרא ויש בעלי משנה ותלמוד.

"בכל נפשך" פירושו בכל כוחות הנפש ולבושיה, ובבחינות נפש, רוח ונשמה שבה. עיקרה הוא כוח השכל, ולכל אדם שיעור שכלי משלו — אם בלימוד מקרא ואם בלימוד משנה ותלמוד.

וזהו ענין הדלקת הנרות. אלא שבין הערבים מדליק כל ז' הנרות ובבקר בשעת הטבת שתי נרות היה מדליק נר הששי אחר הטבתו ואח"כ מדליק נר הז'.

וזהו ענין הדלקת הנרות. אלא שבין הערביים מדליק את כל שבעת הנרות, ובבוקר, בשעת הטבת שני הנרות, היה מדליק את הנר הששי לאחר הטבתו, ואחר כך מדליק את הנר השביעי.

המשכת אור התורה אל שכלו של כל אדם היא הדלקת הנרות. המאמר מזכיר את ההבדל: בין הערביים הודלקו כל שבעת הנרות, ובבוקר הודלק תחילה הנר הששי, לאחר הטבתו, ואחר כך הנר השביעי.

23 והוא כענין ותורה אור⁷⁹ להיות מאיר אור התורה בכל נפשך השכלי. ומזה בא לבחי' ובכל מאדך בכל ממונך⁸⁰ היא בחי' הצדקה שהיא סתם מצוה מעשיית.

וזהו כענין "ותורה אור": שאור התורה יאיר ב"בכל נפשך" — בנפש השכלית. מכאן מגיעים לבחינת "ובכל מאדך", בכל ממונך, שהיא בחינת הצדקה, הנקראת סתם "מצווה" — מצווה מעשית.

"ותורה אור" הוא אור התורה המאיר בשכל, בעבודה של "בכל נפשך". מכאן מגיעים ל"בכל מאדך", שחכמים דורשים כ"בכל ממונך": צדקה, שהגמרא מכנה בפשטות "המצווה".

כנודע שהמצות שהן בעשייה גשמי' הן בבחי' קטרת הנעשה מסממנים שאין בהם טעם ואינם ממין מאכל.

כידוע, המצוות שנעשות במעשה גשמי הן בבחינת הקטורת, העשויה מסממנים שאין בהם טעם ואינם ממין מאכל.

כל המצוות הנעשות במעשה גשמי דומות לקטורת. סממניה לא היו בעלי טעם ולא היו מאכל, כשם שלמעשים הגשמיים אין הכנה מצד עצמם.

24 ומהם נעשה בחי' ריח העולה למעלה לחזק את המוח ולהשיב את הנפש שראשית גילוי כלליות הנפש הוא במוחין שבראש ופעולות הריח היא שלא תהיה הנפש בבחי' הסתלקות מן המוחין רק שתשוב ותתגלה מהעלם אל הגילוי.

ומהם נעשית בחינת ריח העולה למעלה, לחזק את המוח ולהשיב את הנפש. שהרי גילוייה הראשון של הנפש בכללותה הוא במוחין שבראש, ופעולת הריח היא שהנפש לא תסתלק מן המוחין, אלא תשוב ותתגלה מן ההעלם אל הגילוי

בדומה לקטורת, המצוות המעשיות מעלות "ריח" המחיה את הנפש ומחזק את המוח. כשאדם מתעלף, הריח מחזיר את הנפש למוח, המקום שבו היא מתגלה תחילה; כך המצוות משאירות את הנפש נוכחת ומגולה.

25 וכך הוא ענין המצות. וכללותן היא מצות הצדקה.⁸¹ שעליה נאמר וצדקה תרומם גוי.⁸² שמתרוממת ועולה למעלה מעלה. וכתוב וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו.

כך הוא גם עניינן של המצוות, וכללותן היא מצוות הצדקה, שעליה נאמר: "וצדקה תרומם גוי" — הצדקה עצמה מתרוממת ועולה מעלה מעלה. ונאמר: "וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו"

כל המצוות המעשיות נכללות בצדקה. את הפסוק "וצדקה תרומם גוי" דורשים כאומר שהצדקה עצמה עולה מעלה מעלה, וישעיהו מתאר את ה' לובש צדקה כשריון, וכובע ישועה על ראשו.

שריון הוא מקשקשים רבים. וכך הנה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת⁸³ לחשבון גדול.⁸⁴ להיות בחי' שריון שהוא מגן לכל החוסים בו.

שריון עשוי מקשקשים רבים. כך גם כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול, ונעשית כשריון, שהוא מגן לכל החוסים בו

שריון עשוי מקשקשים קטנים רבים. בדומה לכך, כל פרוטה שניתנת מצטרפת לחשבון גדול, וביחד הן נעשות לבוש מגן לכל החוסים בו

וכך הצדקה נעשה בחי' מגן ומחסה שלא יהיה יניקת הקליפה וסט"א. ונעשה בחי' כובע ישועה בראשו:

כך גם הצדקה נעשית למגן ולמחסה, כדי שלא תהיה יניקה לקליפה ולסטרא אחרא; והיא נעשית ל"כובע ישועה בראשו"

הצדקה מגינה על האדם, כדי שהקליפה והסטרא אחרא לא יוכלו לינוק ממנו. יתר על כן, היא נעשית ל"כובע ישועה", שעליו יוסבר בפסקאות הבאות.

26 וביאור ענין זה הנה כתיב עטרת תפארת⁸⁵ שיבה⁸⁶ בדרך צדקה תמצא. שמבחי' צדקה⁸⁷ נעשה בחי' עטרת תפארת שיבה היא בחי' הדרת פנים יאר ה' פניו כו'

ביאור העניין הוא, שנאמר: "עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא". מן הצדקה נעשית בחינת "עטרת תפארת שיבה", שהיא בחינת הדרת פנים, "יאר ה' פניו" וכי'

בספר משלי נאמר שעטרת השיבה "בדרך צדקה תמצא". השיבה מסמלת את הדרת הפנים — הארת פני ה' בברכת הכוהנים — והמאמר אומר שהארה זו נמשכת מן הצדקה.

בחי' פנימיות היא בחי' תעלומות לב⁸⁸ ופנימית הלב שמתאחדת עם המוח בבחי' תרין ריעין דלא מתפרשין. כי חיצוניות הלב אינה מתאחדת עם המוח שהמוח ברשותו להשכיל ולהתבונן בגדולת א"ס ב"ה.⁸⁹

היא בחינת הפנימיות, בחינת "תעלומות לב", פנימיות הלב, המתאחדת עם המוח בבחינת "תרין ריעין דלא מתפרשין". ואילו חיצוניות הלב אינה מתאחדת עם המוח, שכן המוח נתון ברשותו של האדם להשכיל ולהתבונן בגדולת אין סוף ברוך הוא

"פניו" של ה' מבטאים את הפנימיות שלו, המקבילה באדם לפנימיות הלב, ל"תעלומות לב". פנימיות הלב מאוחדת תמיד עם המוח, ואילו החיצוניות של הלב אינה כך. האדם יכול לבחור להתבונן במוחו בגדולת ה'; אך, כפי שנאמר בפסוק הבאה, הרגשות שבחיצוניות הלב אינם נתונים לשליטתו.

27 ואעפ"כ חיצוניות הלב אינה ברשותו אבל פנימי' הלב היא מתאחדת ממש עם המוח. ומחמת הצדקה נעשה בחי' ריח המשיב את הנפש ומאיר גילוי המוח להתאחד בפנימית הלב.⁹⁰

ואף על פי כן, חיצוניות הלב אינה ברשותו של האדם, ואילו פנימיות הלב מתאחדת ממש עם המוח. ובזכות הצדקה נעשה. בבחינת ריח המשיב את הנפש ומאיר את גילוי המוח, כדי שיתאחד בפנימיות הלב

חיצוניות הלב אינה בשליטת האדם, ואילו פנימיות הלב מאוחדת תמיד עם המוח. הצדקה מעלה "ריח" המחיה את הנפש ומאפשר לאור המוח להאיר בפנימיות הלב.

וזוהו שמן וקטורת ישמח לב.⁹¹ זה הקב"ה דכתיב צור לבבי.⁹² דכמו שהלב ממשיך חיות לכל האיברים. כך הנה כתיב ואתה מחיה את כלם.⁹³

וזוהו "שמן וקטורת ישמח לב": הלב הוא הקב"ה, כפי שנאמר "צור לבבי". כשם שהלב ממשיך חיות לכל האיברים, כך נאמר: "ואתה מחיה את כולם".

בספר משלי נאמר "שמן וקטורת ישמח לב", ובתהילים נקרא ה' "צור לבבי". כשם שהלב מחיה כל איבר, כך ה' מחיה את הכול; לכן ה"לב" ששמחתו מתוארת הוא הקב"ה עצמו.

28 ושמחת הלב היינו בחי' גילוי פנימיות דהיינו בחי' פנימית אור א"ס ב"ה אין ערוך אליו כו'.

ושמחת הלב היא גילוי הפנימיות, כלומר פנימיות אור אין סוף ברוך הוא, שאין ערוך אליה וכו'

שמחת הלב פירושה גילוי פנימיות אור אין סוף, שאין דבר הדומה לה או המשתווה לה

וע"י הצדקה שהוא בחי' בטול היש לאין שנותן חיי נפשו מיגיעו. נמשך מלמעלה המשכה ליש מאין ממש הוא בחי' פנימית אור א"ס ב"ה ממש.⁹⁴

ובאמצעות הצדקה, שהיא בחינת ביטול היש לאין, כאשר האדם נותן מחיי נפשו מיגיעו, נמשכת מלמעלה המשכה של יש מאין ממש — והיא פנימיות אור אין סוף ברוך הוא ממש

כשהאדם נותן צדקה מכסף שהרוויח בעמלו, הוא נותן דבר שהוא חלק מחיי ממש; בכך הוא מבטל את ה"יש" שלו ל"אין". כנגד זה נמשך מלמעלה האור הפנימי ביותר של ה', מן ה"אין" אל ה"יש".

29 וזו היא בחי' עושים רצונו של מקום.⁹⁵ כי הנה רצון הוא בבחי' שינוי. ואני הוי"ה לא שנית⁹⁶ כתיב.

וזוהי בחינת "עושים רצונו של מקום". שהרי הרצון נתון לשינוי, ואילו נאמר: "אני הוי' לא שנית"

חז"ל אומרים על ישראל שהם "עושים רצונו של מקום". רצון משמעו שינוי — ממצב שבו לא רוצים למצב שבו רוצים — ואילו ה' אומר: "אני הוי' לא שנית".

אלא ישראל עושים רצונו ש"מ להיות התפשטות רצונו ית' בבחי' מקום שהן הן המצות שהן רצונו ית' המלוכשות בעשי' גשמית בבחי' מקום וזמן.

אלא שישראל עושים את רצונו של מקום, בכך שרצונו יתברך מתפשט בבחינת מקום. אלו הן המצוות, שהן רצונו יתברך. המלוכש בעשייה גשמית, בבחינת מקום וזמן.

קיום המצוות על ידי ישראל גורם לרצון ה' להתפשט ב"מקום". המצוות הן רצונו המלוכש בפעולות גשמיות, התחומות במקום ובזמן.

30 ותר"ג מצות דאורייתא וז' דרבנן הם תר"ך עמודי אור.^{97,98} כמו עמוד המחבר מעלה ומטה להיות אוא"ס שבבחינת פנימית שלמעלה מעלה מגדר עלמין שורה ומתלבש בבחי' רצון בתרי"ג מצות דאורייתא וז' דרבנן המלוכשות בגשמיות.

תר"ג מצוות התורה ושבע המצוות מדברי סופרים הן תר"ך עמודי אור. הן כעמוד המחבר מעלה ומטה, כך שאור אין סוף ברוך הוא שבבחינת פנימיות, שהוא למעלה מעלה מגדר עולמות, שורה ומתלבש כרצון בתרי"ג מצוות התורה ובשבע המצוות מדברי סופרים, המלוכשות בדברים גשמיים.

תר"ג מצוות התורה ושבע המצוות מדברי סופרים מצטרפות לתר"ך, הגימטריה של כתר, והן נקראות תר"ך עמודי אור. בדומה לעמודים המחברים שמים וארץ, הן מאפשרות לאור הפנימי ביותר של ה', שלמעלה מן העולמות, לשרות בפעולות הגשמיות כרצונו.

31 ולכך נקי מעשה הצדקה כובע ישועה. כי ישועה מלשון וישע⁹⁹ ה' אל הבל¹⁰⁰ כו'. שפונה אל תפלתו דהיינו שגורם להיות הקב"ה פונה בעצמו ובכבודו להמשיך גילוי עצמותו ומהותו ממש.

לכן מעשה הצדקה נקרא "כובע ישועה". "ישועה" היא מאותו שורש כמו "וישע ה' אל הבל" וכו', כלומר, הוא פנה אל תפלתו; היינו, [הצדקה] גורמת שהקב"ה יפנה בעצמו ובכבודו, כדי להמשיך גילוי של עצמותו ומהותו ממש.

הצדקה נקראת "כובע ישועה", משום שהמילה "ישועה" קשורה ל"וישע ה' אל הבל", כלומר, ה' פנה אל קרבנו ותפלתו. הצדקה גורמת להי' "לפנות" בעצמו, ולגלות את עצמותו ממש.

וגילוי זה מתחלק לש"ע נהורין¹⁰¹ והוא מקור התפארת שיבה בחי' הדרת פנים כדכתיב גבי כהנים ומגבעות תעשה להם¹⁰² לכבוד ולתפארת שהמגבעות שהם בחי' הכובע ישועה נמשך להיות בחי' תפארת שיבה¹⁰³ והדרת פנים.

גילוי זה מתחלק לש"ע נהורין, והוא מקור "תפארת שיבה", הדרת פנים; כפי שנאמר על הכהנים: "ומגבעות תעשה להם לכבוד ולתפארת". המגבעות, שהן בחינת "כובע ישועה", נמשכות להיות בחינת "תפארת שיבה" והדרת פנים.

גילוי זה מתחלק לש"ע נהורין, מקור "תפארת שיבה", הארת הפנים. מגבעות הכהנים, "לכבוד ולתפארת", הן כובע הישועה, שנעשה לתפארת שיבה.

קטע 7 • 321-33

האיברים והחלב: תענוג בה'

32 וזהו עטרת תפארת שיבה וכ"ז בדרך צדקה תמצא¹⁰⁴ כי מבחי' צדקה נעשה בחינת כובע ישועה להמשיך בחינת הדרת פנים יאר ה' פניו בחינת פנימיות כנ"ל. ואחר כך בחינת איברים. שבקרבות היו שני דברים דם וחלב.^{105, 106}

זהו "עטרת תפארת שיבה", וכל זה "בדרך צדקה תמצא": מן הצדקה נעשה "כובע ישועה", שממשיך את הדרת הפנים, "יאר ה' פניו" — בחינת הפנימיות, כפי שהוסבר לעיל. ולאחר מכן באה בחינת האיברים, שהרי בקרבות היו שני דברים: דם וחלב.

לסיכום: הצדקה יוצרת את כובע הישועה, הממשיך את הארת הפנים, את הפנימיות של ה'. כעת המאמר עובר לאיברי הקרבן: בקרבות היו שני חלקים, דם וחלב.

33 והדם קודם לנרות. וקטורת היא בחינת ככל לבבך והאיברים שהן החלב היה אחר הנרות והקטורת.

הדם קודם לנרות. הקטורת היא בחינת "ככל לבבך", והאיברים, שהם החלב, באו לאחר הנרות והקטורת.

הסדר היה: תחילה הדם, אחר כך הנרות והקטורת, ולבסוף האיברים, המזוהים כאן עם החלב. הדם והקטורת מקבילים לאהבת ה' "ככל לבבך", לרצון הבורר.

והענין כי החלב הוא בחי' התענוג כמו שאנו רואים שמי שהוא בעל תענוג יש לו רבוי חלב.

העניין הוא שהחלב הוא בחינת תענוג, כפי שאנו רואים שמי שהוא בעל תענוג יש לו חלב רב.

החלב מסמל תענוג: מי שחי בתענוג משמין. לכן האיברים והחלב מייצגים את תענוג הנשמה.

והיינו להיות כל חלב¹⁰⁷ להוי"ה שיתענג על ה' בשמחה ובטוב לבב מרוב כל¹⁰⁸ ולא יהיה

היינו, "כל חלב להוי"ה" — שהאדם יתענג על ה' בשמחה ובטוב לבב, יותר מכל שפע של דברים, ולא יהיה

"כל חלב להוי"ה פירושו שהאדם יפיק את כל תענוגו מה', בשמחה ובטוב לבב, יותר מכל שפע של דברים טובים.

לו תענוג אחר כלל ועי"ז והיו הדברים האלה ¹⁰⁹ אשר אנכי מצוך כו'. ואנכי ממש מצוך כו' שע"ז יהיה בעיניו מתיקות התורה כו':

לו תענוג אחר כלל. ועל ידי כך "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך" כו' [על לבבך]; ו"אנכי" בעצמי מצווח וכו', ועל ידי כך תהיה בעיניו מתיקות התורה וכו'.

לא יהיה לו שום תענוג אחר. אז יורגש ש"הדברים האלה אשר אנכי מצוך" מצוים מפי ה' בעצמו — "אנכי" — וטעם התורה יהיה מתוק.

קטע 8 • ו' 34-39

חנוכה כחינוך

34 ומעתה נבא לבאר ענין חנוכה מה שמברכין להדליק נר חנוכה. ומה ענין חנוכת המזבח ¹¹⁰ וחנוכת הבית. ^{111, 112}

כעת נבוא לבאר את ענין חנוכה: מדוע מברכים "להדליק נר חנוכה", ומה ענינן של חנוכת המזבח וחנוכת הבית.

כעת המאמר עובר לבאר את חנוכה ואת הברכה על נרותיה. חנוכה פירושה הקדשה, ולכן הוא שואל גם על חנוכת המזבח ועל חנוכת המקדש.

הנה כתיב חנוך לנער ¹¹³ ע"פ דרכו. שהוא כשרוצים ללמדו. והרי הוא רחוק מזה צריך לחנכו.

הנה כתוב: "חנוך לנער על פי דרכו". כלומר, כשמבקשים ללמד אותו והוא רחוק מכך, צריך לחנך אותו.

בספר משלי נאמר: "חנוך לנער על פי דרכו". יש צורך בחינוך כאשר הילד עדיין רחוק מן הדבר שעליו ללמוד.

35 והחינוך הוא במתנות רבות שנותנים לו. ¹¹⁴ אך הנה כתיב נער הייתי שרו ¹¹⁵ ש"ע אמרו שהחיות המתפשט בכל העולמות לכל חד לפום שיעורא דיליה הוא בבחי' נער.

החינוך נעשה באמצעות מתנות רבות שנותנים לו. אך כתוב "נער הייתי", וחז"ל אמרו שהמילים נאמרו מפי שרו של עולם: החיות המתפשטת בכל העולמות, לכל אחד לפי מידתו, היא בבחינת נער.

מחנכים ילד באמצעות מתנות רבות. חז"ל אומרים ש"נער הייתי" נאמר מפי שרו של עולם, כלומר, כל החיות המתפשטת בעולמות, לכל אחד לפי מידתו, היא בבחינת "נער".

וכמ"ש והוא נער את בני בלהה ¹¹⁶ כו'. שם הקטנה רחל. ¹¹⁷ ה' קטנה בחי' מלי' ה' אחרונה של שם הוי"ה להיות ומלכותו בכל משלה. ¹¹⁸ להוות הנבראים מאין ליש הוא בבחי' קטנה לפי שהיא בבחי' גבולים ומצרים.

וכמו שכתוב: "והוא נער את בני בלהה" וכו'; "שם הקטנה רחל". הה"א הקטנה היא בחינת מלכות, הה"א האחרונה של שם הוי", שעליה נאמר "ומלכותו בכל משלה". להוות את הנבראים מאין ליש — זו בחינת הקטנה, משום שהיא בבחינת גבולות ומצרים.

יוסף "היה נער את בני בלהה", ורחל הייתה "הקטנה". הקטנה היא מלכות, הה"א האחרונה של הוי", שבאמצעותה ה' מולך ובורא; היא "קטנה" משום שהבריאה מצריכה גבולות.

36 ולגבי אי"ס ב"ה שכשמו כן הוא אין לו סוף כו' נקי כל כללות החיות בשם קטנות שאין ערוך אליו ית'.

ולכן כתיב מי יקום יעקב כי קטן הוא.¹¹⁹

ביחס לאין סוף ברוך הוא, שכפי שמורה שמו כך הוא — אין לו סוף וכו' — כללות החיות כולה נקראת בשם קטנות, משום שאין לה שום ערך ביחס אליו ית'. לכן כתוב: "מי יקום יעקב כי קטן הוא".

בהשוואה לאין סוף, כל החיות האלוקית שבעולמות היא "קטנה". לכן הנביא אומר: "מי יקום יעקב כי קטן הוא".

כי יעקב מבריא מן הקצה אל הקצה^{120, 121} ומאחר שיש קצה בראש וקצה בסוף הרי יש לו בחי' גבול¹²²

והי' בבחי' קטן לגבי אי"ס ב"ה.¹²³

יעקב הוא הבריא המבריא מן הקצה אל הקצה; ומכיוון שיש קצה בראש וקצה בסוף, יש לו בחינת גבול, ולכן הוא בבחינת קטן ביחס לאין סוף ברוך הוא.

יעקב הוא "הבריא התיכון" המבריא מקצה לקצה. כל דבר שיש לו קצה עליון וקצה תחתון מוגבל, ולכן אף יעקב קטן בפני האין סוף.

37 וכדי להמשיך אוא"ס ב"ה ממש בקרבנות דם התמיד ונרות וקטרת ואברים היה המזבח קטן מהכיל

כדי להמשיך את אור אין סוף ברוך הוא ממש באמצעות הקרבנות — דם התמיד, הנרות, הקטרת והאברים — היה המזבח קטן מכדי להכיל [אותו].

הקרבנות — הדם, הנרות, הקטרת והאברים — נועדו להמשיך את אור אין סוף עצמו. אך המזבח, כמו כל הבריאה, היה קטן מכדי להכיל אותו.

ולכן התנדבו הנשיאים לחנוכת המזבח רבוי מתנות לחנך את המזבח והיה מתנתם מרובה מזה שהקריבו עליו בכ"י את הכבש אחד¹²⁴ כו' שהקריבו משל צבור של כל ישראל.

לכן התנדבו הנשיאים מתנות רבות לחנוכת המזבח, כדי לחנוך אותו; ומתנתם הייתה גדולה יותר ממה שהקריבו עליו מדי יום, "את הכבש האחד" וכו', שהוקרב מכספי הציבור של כל ישראל.

לכן הביאו נשיאי השבטים מתנות רבות לחנוכת המזבח, יותר מן הקרבנות היומיים שהובאו מכספי הציבור כולו. בדומה למתנות שניתנות לילד לצורך חינוכו, הן "חינוכו" את המזבח להכיל את האור.

38 והנשיאים לפי שהיו במעלה יותר משאר כללות ישראל נתנו לחנוכת המזבח מתנה מרובה קערות

כסף¹²⁵ ופרים וכבשים ועתודים

הנשיאים, שהיו במעלה גבוהה יותר משאר הציבור של ישראל, נתנו מתנה גדולה לחנוכת המזבח: קערות כסף, פרים, כבשים, ועתודים,

נשיאי שנים-עשר השבטים היו במעלה גבוהה משאר ישראל, ולכן הביאו מתנות נדיבות לחנוכת המזבח: קערות כסף ובעלי חיים רבים. אלה הן "המתנות הרבות" שבעניין החינוך, כפי שהוא מיושם על המזבח.

כדי שיהיה כח בקרבנות של ישראל להמשיך אור דבר יום ביומו¹²⁶ בקרבנות של כל יום ויום.

כדי שיהיה בקרבנות ישראל כוח להמשיך אור, "דבר יום ביומו", בקרבנות של כל יום ויום

מתנותיהם נתנו לקרבנות הציבור היומיים כוח להמשיך אור אלוקי יום אחר יום. החנוכה אפשרה את כל מה שבא לאחר מכן

וכך היה ענין הנרות דחנוכה בימי חשמונאי שהיונים לא בקשו לשלוח ידם¹²⁷ רק להשכיחם תורתך¹²⁸ ולהעבירם כו' וכמארז"ל (בב"ר פ' ט"ז ופ' מ"ד) שאמרו כתבו לכם על קרן השור^{130, 131, 129} כו'.

כך היה גם ענין נרות חנוכה בימי החשמונאים: היוונים לא ביקשו לשלוח בהם את ידם, אלא רק "להשכיחם תורתך ולהעבירם" וכו'; וכמאמר רבותינו זיכרונם לברכה (בראשית רבה, פרקים ט"ז ומ"ד), שאמרו: "כתבו לכם על קרן השור" וכו'

גם חנוכה קשורה לענין זה. כפי שנאמר בתפילת "על הנסים", היוונים לא ביקשו להרוג את היהודים, אלא להשכיח מהם את התורה; המדרש מספר שדרשו מישאל "לכתוב על קרן השור" — שאין להם חלק באלוקי ישראל

ופי' לפי שכל העובדי כוכבים יש להם נה"כ מפני שור אלא שהם מקבלים מבחי' הפסולת והשמרי' בחי' קרנים וטלפים שמרים ופסולת שאין

והפירוש הוא שלכל עובדי הכוכבים יש נפש בהמית מבחינת שור, אלא שהם מקבלים מבחינת הפסולת והשמרים — מבחינת הקרניים והטלפיים, שהם שמרים ופסולת שאינם

הקטע מבוסס על ההוראה הקבלית של המרכבה, והוא פירוש לכתוב. נאמר בו שגם לנפש הבהמית של עובדי הכוכבים הנזכרים כאן יש שורש ב"פני השור" שבמרכבת יחזקאל, אלא שהיא מקבלת רק מן החלקים החיצוניים והגסים שלה, ה"קרניים והטלפיים", שאינם עולים לקדושה

עולים ונכללי' בקדושי פני שור שבמרכב¹³² שנושאות את הכסא ודמות אדם שעליו מלמעלה שכח זה רק בהנפש אלקית שהוא מבחי' אדם שעל הכסא.

עולים ונכללים בקדושת פני השור שבמרכבה, הנושאים את הכיסא ואת דמות האדם שעליו מלמעלה; כוח זה קיים רק בנפש האלוקית, שהיא מבחינת האדם שעל הכיסא

"פני השור" שבקדושה נושאים את הכיסא, ועליו דמות אדם. לפי הדברים כאן, הכוח לעלות ולהיכלל בקדושה זו שייך לנפש האלוקית, שמקורה ב"אדם שעל הכיסא"

39 והנה"כ היא מבחי' אדם שבחיות שבמרכבה ודמות אחד לארבעתן. ודמות פניהם פני אדם.¹³³ ולכן יש להם כח להמשיך אור א"ס ב"ה ממש.

והנפש הבהמית [של ישראל] היא מבחינת האדם שבחיות המרכבה: "ודמות אחד לארבעתן", "ודמות פניהם פני אדם". לכן יש להם כוח להמשיך את אור אין סוף ברוך הוא ממש

גם זהו פירוש על פי קבלת המרכבה. נאמר כאן שנפשו הבהמית של היהודי באה מבחינת "אדם" שבחיות, שכן יחזקאל ראה שלכל אחת מהן הייתה דמות פני אדם; לכן גם לה יש כוח להמשיך את אור אין סוף

והיונים נתקנאו בישראל ורצו שגם ישראל יכתבו על קרן השור שיקבלו מבחי' קרנים וטלפים כנ"ל שלא ליכלל בקדושת אדם העליון.

היוונים קינאו בישראל ורצו שגם ישראל יכתבו על קרן השור, כדי שיקבלו מבחינת הקרניים והטלפיים, כנזכר לעיל, ולא ייכללו בקדושת האדם העליון.

לפי הטקסט, היוונים קינאו בכך ורצו שישראל "יכתבו על קרן השור", כלומר יקבלו רק מחלקיו החיצוניים והגסים. כך ימנע מהם להיכלל בקדושת "האדם העליון".

וזהו שאין לכם חלק¹³⁴ כו'. והישראל היו חלשים ומעטים בזמן ההוא ואעפ"כ מסרו נפשם על קדוש השם¹³⁵ ובכח מסי"נ

וזהו "שאין לכם חלק" וכו'. באותה עת היו ישראל חלשים ומעטים, ואף על פי כן מסרו את נפשם על קידוש ה'; ובכוח מסירות הנפש

הגזירה הייתה שישראל יצהירו שאין להם חלק בה'. אף שהיו חלשים ומעטים, הם מסרו את נפשם כדי לקדש את שם ה'.

היי להם כח להמשיך אור התורה מחדש והמשכ' זו היא בבחי' חנוכה בחי' מתנה מרובה המשכת כובע ישועה להיות עטרת תפארת שיבה כו'.

היה להם כוח להמשיך מחדש את אור התורה. המשכה זו היא בבחינת חנוכה — בחינת מתנה מרובה, המשכת "כובע ישועה" להיות "עטרת תפארת שיבה" וכו'.

מסירות נפשם המשיכה מחדש את אור התורה. זהו עניין חנוכה, "חניכה": המתנה הגדולה שממשיכה את "כובע הישועה" ואת "עטרת תפארת שיבה".

קטע 9 • 40-43

הלל והודאה

40 וזהו ענין הלל והודאה כי הלל הוא לי שבח וגם לשון בהילו נרו^{136, 137} כו'. הארה בבחי' גילוי

. וזהו עניין ההלל וההודאה. הלל פירושו שבח, והוא גם מלשון "בהילו נרו" וכו' — הארה בבחינת גילוי

כעת המאמר משיב על השאלה שבה פתח, בעניין ההלל וההודאה. הלל פירושו שבח, אך הוא קשור גם ל"בהילו נרו" שבספר איוב, שפירושו אור וגילוי.

וזה נמשך מזה כי מחמת השבח שמשבחים את האדם¹³⁸ במעלות ומדות שיש בו מעוררים את המעלות ומדות שבו לצאת מהעלם לגילוי.

דבר אחד נמשך מן האחר: השבח שמשבחים אדם על מעלותיו ותכונותיו מעורר את המעלות והתכונות שבו לצאת מן ההעלם אל הגילוי.

. שתי המשמעויות קשורות זו בזו: שבח על תכונותיו הטובות של אדם מעורר אותן ומוציא אותן מן ההעלם. השבח מגלה את מה שהיה נסתר

41 וזהו הללויה שיצא שם י"ה מהעלם לגילוי להיות בחי' יו"ד חכמה כו' מלמעלה מן החכמה

וזהו "הללויה": ששם י"ה יצא מן ההעלם אל הגילוי, כדי שתהיה בחינת יו"ד — חכמה וכו' — מלמעלה מן החכמה.

"הללויה" מתפרש כהלל וי"ה: להוציא את שם י"ה, שהיו"ד שבו היא חכמה, מן ההעלם אל הגילוי. האור שמתגלה בא מלמעלה מן החכמה.

כי חכמה כ"ח מ"ה בגימטריא אדם¹³⁹ והמשכת בחי' אדם שעל הכסא הוא מבחי' שלמעלה מעלה מבחי' אדם הוא בחי' אור א"ס ב"ה ממש ועי"ז נעשה בחי' שם י"ה תרין ריעין דלא מתפרשין¹⁴⁰

כי חכמה היא כ"ח מ"ה, ומ"ה בגימטריא אדם; והמשכת בחינת האדם שעל הכיסא היא מבחינה שלמעלה מאוד מבחינת אדם — אור אין סוף ברוך הוא ממש. ועל ידי כך נעשה שם י"ה, "תרין ריעין דלא מתפרשין"

חכמה נקראת כ"ח מ"ה, וי"מ"ה" (45) שווה בגימטריא ל"אדם". "האדם שעל הכיסא" נמשך ממדרגה שלמעלה מאוד מבחינת אדם — מאור אין סוף עצמו. כך נעשים חכמה ובינה, היו"ד והה"א, ל"תרין ריעין דלא מתפרשין".

ואח"כ הללו את שם¹⁴¹ ה' להיות המשכת חכמה במדות שתהיינה גם המדות בבחי' בטול לך ה' הגדולה כו'.

ואחר כך "הללו את שם ה'" — שתימשך חכמה במדות, כך שגם המדות יהיו בביטול: "לך ה' הגדולה" וכו'.

המזמור ממשיך "הללו את שם ה'", ומתפרש כהמשכת חכמה הלאה אל המדות. אז גם המדות בטלות לפני ה'.

אך כ"ז ההילול והשבח להמשיך מההעלם לגילוי הוא ע"י עבדי ה' שהם בבחי' עבדים שמקבלים עליהם עומ"ש בבחי' שום תשים¹⁴² כו'

אך כל ההלל והשבח הזה, להמשיך מן ההעלם אל הגילוי, נעשה על ידי "עבדי ה'", שהם בבחינת עבדים המקבלים עליהם עול מלכות שמים, על דרך "שום תשים עליך מלך" וכו'.

המזמור אומר "הללו עבדי ה'": גילוי זה נעשה באמצעות מי שעובדים כעבדים ומקבלים עליהם עול מלכות שמים, כפי שמקבלים עליהם מלך — "שום תשים עליך מלך".

וכמ"ש במ"א שבחי' הלל והשבח הזה והמשכה זו היא בחי' מאה ברכות שחייב אדם לברך¹⁴³ בכל יום שהוא בחי' הברכה והמשכה מהעלם אל הגילוי.

וכמו שמבואר במקום אחר, בחינת ההלל והשבח והמשכה זו היא בחינת מאה הברכות שאדם חייב לברך בכל יום, שהן בחינת ברכה והמשכה מן ההעלם אל הגילוי.

שבח זה מתאים למאה הברכות שיהודי חייב לומר בכל יום. ברכה פירושה המשכה מן ההעלם אל הגילוי.

42 וזהו יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם.¹⁴⁴ מעתה מהתחילי הזמן שהוא בבחי' מלכותו ית' שאז שייך לי זמן מלך מלך כו'

וזהו "יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם". "מעתה" — מתחילת הזמן, שהיא בבחינת מלכותו יתברך, שאז שייך לשון זמן: "מלך, מלך",

המזמור ממשיך: "יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם". "מעתה" פירושו מתחילת הזמן, שתחילתו במלכות ה': רק שם שייך לדבר במונחי זמן, כמו "ה' מלך, ה' מלך".

כמ"ש במ"א¹⁴⁵ ועד עולם היינו שיומשך ויתפשט עד סוף כל המדרגות שיהי' גילוי אלקות כו'.

כמו שמבואר במקום אחר. "ועד עולם" פירושו שתימשך ותתפשט עד סוף כל המדרגות, כדי שיהיה גילוי אלקות וכו'.

במקום אחר מוסבר שהזמן שייך למלכות ה'. "ועד עולם" פירושו שהברכה תתפשט עד המדרגות הנמוכות ביותר, כדי שהאלוקות תתגלה בכל מקום.

43 וכ"ז בחי' הלל והללויה להמשיך מהעולם אל הגילוי. אבל בחי' הודאה הוא בחי' שוב שצ"ל רצוא ושוב¹⁴⁶ ולמעלה נקי מטי

כל זה הוא בחינת הלל והללויה, להמשיך מן העולם אל הגילוי. אבל בחינת הודאה היא בחינת שוב, שהרי צריך להיות רצוא ושוב; ולמעלה נקרא הדבר "מטי" — מגיע

הלל ממשיך את הנסתר אל הגילוי. הודאה היא התנועה ההפוכה, "שוב": החיות מתוארת כ"רצוא ושוב", ולמעלה הדבר נקרא "מטי ולא מטי" — מגיע ואינו מגיע.

ולא מטי שבאמת אין אא"ס ב"ה בגילוי ממש בזה"ז כ"א לע"ל ונגלה כבוד הוי"ה¹⁴⁷ כי עין בעין¹⁴⁸ כו'

ולא מטי". כי באמת אור אין סוף ברוך הוא אינו מתגלה ממש בזמן הזה, אלא לעתיד לבוא: "ונגלה כבוד הוי"ה", "כי עין בעין", וכו',

אור אין סוף של ה' אינו מתגלה באמת עכשיו; הדבר יקרה רק לעתיד לבוא, כאשר "ונגלה כבוד הוי"ה ויראו "עין בעין". לכן כל עלייה עכשיו גם מגיעה וגם אינה מגיעה.

משא"כ עכשיו אין הגילוי רק בבחי' קול דודי דופק אני ישנה ולבי ער¹⁴⁹ כו' ומשחרב בהמ"ק אין להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה¹⁵⁰ כו'

ואילו עכשיו הגילוי הוא רק בבחינת "קול דודי דופק", "אני ישנה ולבי ער" וכו'; ומשחרב בית המקדש, אין להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה וכו'.

עכשיו הגילוי הוא בדומה לדוד הדופק, בזמן ש"אני ישנה ולבי ער". מאז חורבן בית המקדש, נוכחות ה' בעולם נמצאת רק ב"ארבע אמות של הלכה" — ההלכה שבתורה.

ונמשך מזה בחי' הודאה וביטול לאור א"ס ב"ה הנמשך בתורתו ועבודתו. **ודברי אשר שמתי בפיו.**¹⁵¹
ואשים דברי בפיו.¹⁵² **אני המשנה המדברת בפיו**¹⁵³ **כו':**

מכך נמשכת בחינת הודאה וביטול לאור אין סוף ברוך הוא, הנמשך בתורתו ועבודתו: "ודברי אשר שמתי בפיו", "ואשים דברי בפיו", "אני המשנה המדברת בפיו" וכו'.

מכיוון שאי אפשר להשיג את ה' בשלמות, התגובה היא הודאה: להכיר באור אין סוף הנמשך בתורה ועבודת ה' ולהתבטל לפניו. דברי ה' מושמים בפיו של האדם, כפי שאמרה המשנה לרבי יוסף קארו: "אני המשנה המדברת בפיו".

בעבודה

בתפילה על האדם למסור את עצמו לה' באמירת "אחד", ואחר כך להפוך את אש לבו שלו — את הכוח של הנפש הבהמית — לצימאון לה'. עליו להניח לתורה להאיר את שכלו, ולתת צדקה מכסף שהרוויח בעמלו, ובכך להמשיך את האור הפנימי ביותר של ה'. לאחר מכן עליו להתענג בה' לבדו. בדומה לחשמונאים, גם כאשר האדם חלש ומעטים כוחותיו, הוא יכול להמשיך מחדש את אור התורה באמצעות מסירות נפש, ולהגיב הן בשבח והן בהודאה ענווה.

שאלות לשיחה

1. מדוע הודלקו כל שבעת הנרות בלילה ורק הנר העיקרי בבוקר, ומה הדבר מלמד על עבודת ה' בזמנים של חושך?
2. מדוע אור החכמה יכול לזכך את המדות אך אינו יכול להעלות את ה"אותיות" של מחשבה, דיבור ומעשה, ומדוע הקטורת מצליחה במקום שבו הנרות אינם יכולים?
3. מה מבדיל בין מסירות נפש באמירת "אחד" לבין מסירות נפש "בכל נפשך", ומדוע לעליית הנפש הבהמית יש כוח רב יותר?
4. כיצד נתינת צדקה מכסף שהאדם הרוויח בעמל רב ממשיכה את פנימיות ה', את "כובע הישועה"?
5. במה שונים הלל והודאה זה מזה, ומדוע חנוכה זקוק לשניהם?

הערות

פסקה 1

1 בכ"ה בכסליו

ההערה מציינת שהמאמר נאמר בחנוכה תקנ"ט (1798) בוויטבסק, ומפנה לעמוד זה בקשר לכך.

הערת קה"ת

נאמרה בחנוכה תקנ"ט בק"ק וויטבסק. ראה לקו"ד ח"א כא, א. ראה לעיל בצינונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. באוה"ת בראשית כרך ה תתקלב, ב הגהות. ראה גם ד"ה זה מכ"ק אדה"א (נדפס בקונטרס בפ"ע תשמ"ט), ובמאמרי אדה"א בראשית ע' שיג ביאור. בד"ה כי אתה נרי תשמ"ז מבאר הפלא שמצינו בדרושי חנוכה שבתור"א שנסדרו בתוך פרשיות וישב מקץ, ויש לפניהם דרושים מפ' השבוע, ולא נסדרו דרושי חנוכה בפני עצמם, והטעם משום שבשביל הבנת הדרושים דחנוכה שבפ' וישב צ"ל לפניו לימוד וידיעת דרושי וישב, ובשביל הבנת דרושי חנוכה שבפ' מקץ צ"ל לימוד וידיעת דרושי חנוכה שבפ' מקץ, ע"ש. וראה גם ד"ה בכ"ה בכסליו תשמ"ח. ד"ה זה נזכר לעיל ד, ב גבי נרות וקטורת. ובלקו"ת תצא לה, ב. בהמשך תערי"ב פרק רמז מצייני לכאן: "בענין שמן המנורה שהוא בחי' אור החכמה".

2 בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה

תשובת הגמרא לשאלה "מאי חנוכה?": היוונים נכנסו להיכל ושימאו את השמינים, והחשמונאים מצאו פך אחד חתום בחותמו של הכהן הגדול, שדלק שמונה ימים. בהערת קה"ת נאמר שאדמו"ר הזקן מצטט את הדברים בשינויים מסוימים.

שבת כ"א ב: Shabbat 21b:10

מאי חנוכה? דתנו רבנן: בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. שכתבנכו יוונים להיכל טמאו כל השמינים שבהיכל. וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, כדון ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד. נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוהו ימים טובים בהלל והודאה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת כא, ב בשינוי לשון.

3 שכשנכנסו יונים

בדפוס הראשון כתוב "שכשנכנסו עובדי כוכבים" במקום "כשנכנסו היוונים".

הערת קה"ת

בתור"א בדפוס ראשון: שכשנכנסו עובדי כוכבים.

4 וכשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחום לא מצאו

ההערה מפנה את תשומת הלב לסדר הדברים: רק לאחר שניצחו אותם מצאו את הפך.

הערת קה"ת

בד"ה ואתה ברחמיך — תשמ"ח (נדפס בסה"מ מלוקט כרך ד ע' צט) מדייק "ונצחום (או דוקא) מצאו" ע"ש.

5 בהלל והודאה

ההערה מציינת שבתלמוד נאמר "בהלל והודאה", ואילו הרמב"ם מכנה אותם גם ימי משתה, ומסבירה בהערה 19 מדוע הרמב"ם משמיט את "הודאה".

הערת קה"ת

6 לשנה אחרת קבעום ח' י"ט בהלל והודאה

בהערת קה"ת מובא פירוש הטור: הלל פירשו אמירת הלל, והודאה פירושה אמירת "על הניסים".

טור, אורח חיים תע"ר Tur, Orach Chayim 670

... היה בו אלא כדי להדליק יום אי ונעשה בו נס והדליקו בו ח' ימים לשנה אחרת קבעום ח' י"ט בהלל ובהודאה פ"י לומר בהן הלל ולהודות לומר בו על הנסים בהודאה אבל מותרין הן בעשיית המלאכה ונוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות ואין להקל להן: וגם אם יש מקומות שנוהגין איסור בכל היום אין להקל להן משום דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירם בפניהם וקראום חנוכה חנו בכ"ה והיה אומר הר"מ מרוטנבורק ז"ל שרובי הסעודה שמרבים בהם הן סעודת הרשות שלא קבעו אלא ...

Orach Chaim, Vilna, 1923 (Public Domain)

7 למה תקנו בנס זה להדליק נרות. . ולא תקנו כן בשאר נסים

דיון ארוך בשתי דעות בשאלה מה היה נס חנוכה, שיש לו השלכה על השאלה מדוע מציינים את הנס בהדלקת נרות.

הערת קה"ת

ע"ד ב' שיטות בנס חנוכה ראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 143 ואילך. לקו"ש חנוכה ח"ל ע' 204 ואילך. ובד"ה ואתה ברחמיך — תשמ"ח הנ"ל.

8 נר מצוה ותורה אור

"כי נר מצווה ותורה אור". הפסוק הוא מפתח למאמר כולו: הנרות מסמלים את המצוות והאור מסמל את התורה.

משלי ו': Proverbs 6:23

כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר:

For the commandment is a lamp, and the teaching is light, And reproofs of instruction are the way of life;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ו, כג.

9 וכי לאורה הוא צריך

חז"ל שואלים אם הי' חוק לאור המנורה, שהרי בני ישראל הלכו במדבר ארבעים שנה לאורו. השאלה מלמדת שלמנורה יש משמעות רוחנית.

שבת כ"ב ב: Shabbat 22b:2

מתני' רב שש"ת: "מחוץ לפרוכת העדות יצרוך", וכי לאורה הוא צריך? והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו! אלא עדות היא לכא' עולם שהשכינה שורה ב'ש"א. מאי עדות? אמר רב: זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חכמותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מסיים. והא הכא פיו דקביעי' נרות, לא סגי' דלא משקל ואדלוקי. קשיא בי' למאן דאמר משום בוזי מצוה, ובין למאן דאמר משום אכחוש מצוה!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

מנחות פ"ו ב:ה'ז-5-7b: Menachot

(ויקרא כד, ב) צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך אמר רבי שמואל בר נחמני אליך ולא לי לא לאורה אני צריך: שלחן בצפון ומנורה בדרום אמר ר' זיקא אמר ר' אלעזר לא לאכילה אני צריך ולא לאורה אני צריך (מלכים א ו, ד) ויעש לבית חלוני שקופים אטומים תנא שקופין [מכפנים] ואטומים [מבחוץ] לא לאורה אני צריך

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

שבת כב, ב. מנחות פו, ב.

פסקה 2

10

ובהעלות אהרן

"ובהעלות אהרן את הנרות בין הערביים יקטירנה" נאמר על מזבח הקטורת

שמות ל"ח:8 Exodus 30:8

וּבְהַעֲלֹת אֶהֱרֹן אֶת־הַנֵּרוֹת בֵּין הָעֶרְבָּיִם יִקְטִירָנָה קֶטֶרֶת תָּמִיד לִפְנֵי ה' לְדֹרֹתֵיכֶם:

And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the L-RD throughout your generations.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ל, ח.

11

ובבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה

"בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה". הקטורת הוקטרה לאחר הסבת הנרות.

שמות ל"ז:7 Exodus 30:7

וַהֲקִטִּיר עָלָיו אֶהֱרֹן קֶטֶרֶת סַמִּים בְּבֹקֶר בִּבְקֹר בְּהִיטְבוֹ אֶת־הַנֵּרוֹת יִקְטִירָנָה:

And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresses the lamps, he shall burn it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12

שבליילה היה מדליק כל ז' הנרות

ההערה מבססת את סקירת הדעות על שיחות אלה; השנייה דנה בהרחבה בשאלה מתי הודלקו הנרות

הערת קה"ת

כן היא דעת רש"י, תוס' (מנחות פו, סע"ב) רמב"ן, ראב"ד, רשב"א ועוד. וכ"מ מנוסח העבודה דיוהכ"פ שתיקן יוסי בן יוסי כה"ג (פע"ח שער יוהכ"פ פ"ד) ונקבע בסי' האריז"ל וסי' רבינו. ומש"כ בזח"א (פח, ב. קפג, א) שהי' מדליק ב' זמני — זהו לכל הדעות. וכמש"כ גם בתו"א שהי' מדליק בבוקר נר הז' (ונר הוא"ו), וסרה קושיה הניצוצי זהר שם. לקו"ש ח"ג ע' שגד. ראה לקו"ש ח"ג ע' 193 שמאריך בזה.

13

שבליילה היה מדליק כל ז' הנרות

בהערת קה"ת מובאים דברי התוספות שם בין הדעות שלפיהן הדליק בערב את כל שבעת הנרות

מנחות פ"ו ב:ג'-ה'3-5b: Menachot

יכול יהא זך כתית פסול למנחות תלמוד לאמר (שמות כט, מ) ועשרון סולת בלול בשמן כתית אם כן מה תלמוד לאמר למאור אלא מפני החיסכון מאי חיסכון אמר רבי אלעזר התורה חסה על ממונן של ישראל

בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה כו' שכשנכנסו יונים להיכל וכו'

(ויקרא כד, ב) צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך אמר רבי שמואל בר נחמני אליך ולא לי לא לאורה אני צריך:

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

14

אלא נר המערבי שהוא נר ששי

ביאור ארוך על סדר העבודה במקדש המתואר במאמר זה

הערת קה"ת

ברשימת כ"ק אדמו"ר ז"ע לפי בהעלותך (חוברת מז) מבאר בארוכה בענין סדר המערכה שמבאר כאן. ראה בספר השיחות תשנ"ב ח"ב ע' 419 ובהערה 106.

15

והענין כי הנרות הם המדות

קטע מכאן, הפותח בזיהוי הנרות עם המדות, מצוטט שם

הערת קה"ת

קטע מכאן מובא באוה"ת נ"ך כרך ג ע' אישצו.

16

לך ה' הגדולה והגבורה

ברכת דוד המונה את מדות ה', כפי שהחסידות קוראת אותן כשבע המדות. כאן הן מזהות את שבעת הנרות עם המדות

דברי הימים א כ"ט:11 I Chronicles 29:11

לָךְ ה' הַגְּדֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצָּחַ וְהַהוֹד כִּי־לֹכַל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ לָךְ ה' הַמְּמֹלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכָל לְרֹאשׁ:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 3

17

זה לעומת זה

"גם את זה לעומת זה עשה האלקים". החסידות קוראת זאת כהקבלה בין כוחות הקדושה לכוחות הקליפה

קהלת ז':14 Ecclesiastes 7:14

בְּיוֹם טוֹבָה הָיָה כְּטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רָעָה גַם אֶת־זֶה לְעִמְתּוֹ זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים עַל־דְּבַר־תּוֹלָא יִמָּצֵא הָאָדָם אֲחֵרָיו כְּאוֹמְרָה:

In the day of prosperity be joyful, and in the day of adversity consider; G-d hath made even the one as well as the other, to the end that man should find nothing after him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18

והן יונקות מן הקדושה

דיון מקביל באופן שבו הקליפות יונקות מן הקדושה

הערת קה"ת

ראה סידור נו, ג. אוה"ת משפטים ע' איקמא. מצה זו תר"מ סעי' מג ע' ר"ז. ושם מוסיף: אחר תי "הקדושה": והיינו שנמשך בהשתלשלות המדרגות: נמשך.

פסקה 4

19

הפסוק על שבע המדות משמש כאן דוגמה למדות הנמסרות כולן לה'

דברי הימים א כ"ט:11 I Chronicles 29:11

לָךְ ה' הַגְּדֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצָּחַ וְהַהוֹד כִּי־לֹכַל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ לָךְ ה' הַמְּמֹלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכָל לְרֹאשׁ:

And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

יעקב יי עקב

ההערה מפנה למאמר זה בעניין המתנה שנתן יעקב לעשו, כמקור לקריאת יעקב כיו"ד-עקב. המאמר פותח בהסבר כיצד עצמותו הבלתי משתנה של ה' מחיה את העולמות רק באמצעות השתלשלות של אורות.

הערת קה"ת

נסמן לעיל כה, ג.

פסקה 6

וידו אוחות בעקב עשו

בלידת התאומים נאמר "וידו אוחות בעקב עשו", ולכן קראו לו יעקב. המאמר מפרש את היד כיו"ד של החכמה.

בראשית כ"ה:26 ו1

וְאַחֲרֵיכֵן יָצָא אָחִיו וַיְדוּ אוֹחוֹת בְּעֶקֶב עֶשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק בֶּן שָׁשִׁים שָׁנָה בְּלֶדֶת אִתָּם:

And after that came forth his brother, and his hand had hold on Esau's heel; and his name was called Jacob. And Isaac was threescore years old when she bore them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כה, כו. באוה"ת עקב ע' תקה מצוין לכאן.

ידו אותיות יו"ד

פירוש מקביל ל"ידו" כאותיות יו"ד.

הערת קה"ת

ראה גם בסה"מ תקס"ב ע' כז. תו"ח וישלח קפה, ב. שערי אורה ה, א.

להמשיך בחי יו"ד של יעקב

דיון מקביל בהמשכת היו"ד של יעקב עד העקב

הערת קה"ת

ע' מאמרי אדה"א בראשית ע' תנו ובאוה"ת פ' עקב ע' תקה.

פסקה 7

ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה

הקטורת מוקטרת בעת הדלקת הנרות בין הערביים

שמות ל':ח' Exodus 30:8

וּבְהֶעֱלֹת אֶהֱרֹן אֶת־הַנֵּרוֹת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירָנָה קֹטֶרֶת תָּמִיד לִפְנֵי ה'

לְדֹרֹתֵיכֶם:

And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the L-RD throughout your generations.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

בבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה

הקטורת מוקטרת בבוקר, בעת הטבת הנרות

שמות ל':ז' Exodus 30:7

וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהֱרֹן קֹטֶרֶת סַמִּים בִּבְקָר בְּהִיטְבוֹ אֶת־הַנֵּרוֹת יִקְטִירָנָה:

And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresseth the lamps, he shall burn it.

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

בחכמה אתבריור

הקטע מסביר שבריור הגלות נעשה באמצעות החכמה, המפרידה בין הרע לטוב; משום כך החכמה מכונה גם דין, ולא רק חסד.

הערת קה"ת

נסמן לעיל ה, ד.

לך ה' הגדולה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

דברי הימים כט, יא.

שוי"ה כו' — ובלילה

בציטוט הקטע הזה כתוב "ולכן בלילה" במקום "ובלילה"

הערת קה"ת

בסה"מ תר"מ שם: ולכן בלילה.

בהדלקת נר ה' . . נמשך אור החכמה בכל המדות

המקור מסביר שהנר השישי הוא יסוד, "צדיק יסוד עולם", יוסף, שממנו נמשך אור נוסף למלכות, מקורם של בריאה, יצירה ועשייה.

הערת קה"ת

באוה"ת פ' תצוה ע' איתקנד: "היינו כי נר השישי הוא בחי' וצדיק יסוד עולם בחי' יוסף שממנו נמשך תוספות האור למל' מקור דבי"ע", ע"ש.

פסקה 5

יש עולם שנה נפש

ההערה מציינת שרעיון עולם, שנה, נפש מוסבר במקומות רבים בחסידות, והדיון האחרון בו מופיע כאן.

הערת קה"ת

ספר יצירה פ"ג. נתבאר בכ"מ בחסידות ראה בספרי מפתחות דא"ח, ולאחרונה במאמרי אדה"א בראשית ע' נו.

יש עולם שנה נפש

ספר יצירה מתאר את הבריאה כולה בשלושת הממדים עולם, שנה ונפש. המאמר מחיל את עניין המנורה על העולם ועל הנפש.

ספר יצירה ג':ה'7-5 Sefer Yetzirah 3:5-7

שֶׁלֶשׁ אֲמוֹת אֲמִ"שׁ חֲקֵק וְחֻצְבֵּן וְצִרְפֵּן וְחֹתֶם בְּהֵן שֶׁלֶשׁ אֲמוֹת בְּעוֹלָם וּשְׁלֹשׁ אֲמוֹת בְּשֵׁנָה וּשְׁלֹשׁ אֲמוֹת בְּנֶפֶשׁ זָכַר וּנְקֵבָה: הַמְלִיךְ אוֹת אֱלִיף בְּרוּחַ וְקֶשֶׁר לוֹ כֶּתֶר וְצִרְפֵּן זֶה עִם זֶה וְחֹתֶם בְּהֵן אוֹר בְּעוֹלָם וְרוּיָה בְּשֵׁנָה וְגוּיָה בְּנֶפֶשׁ זָכַר בְּאֲמִ"שׁ וּנְקֵבָה בְּאֲשֵׁם: הַמְלִיךְ אוֹת מִ"ם בְּמִים וְקֶשֶׁר לוֹ כֶּתֶר וְצִרְפֵּן זֶה עִם זֶה וְחֹתֶם בְּהֵן אֶרֶץ בְּעוֹלָם וְקוֹר בְּשֵׁנָה וְכֶטֶן בְּנֶפֶשׁ זָכַר וּנְקֵבָה זָכַר בְּאֲמִ"שׁ וּנְקֵבָה בְּמִשְׁ"א:

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain)

כל הנפש הבאה ליעקב שבעים נפש. שבעים הנפש מקבילות לשבעת הנרות.

שמות א':ה' Exodus 1:5

וַיְהִי כִּלְנֶפֶשׁ יִצְחָק יְרֵה־יַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרָיִם:

לשמש עצמה

הערת קה"ת

ראה לקמן נו, ב.

גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו

"גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו". גדולתו מתגלה בעיר

תהילים מ"ח:ב' Psalms 48:2

גדול ה' ומהלל מאד בעיר אלקינו הרקדשו:

Great is the L-RD, and highly to be praised, In the city of our G-d, His holy mountain,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 9

וייצר

"וייצר ה' את האדם". הטקסט מפנה את הקורא לביאור הפסוק בפרשת בראשית.

בראשית ב'ז: Genesis 2:7

וייצר ה' אלקים את־הָאָדָם עֹפָר מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפֹּחַ בְּאַפִּיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:

Then the L-RD G-d formed man of the dust of the ground, and breathed into his nostrils the breath of life; and man became a living soul.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הרי הן בבחי' דומם

דיון מקביל בסממני הקטורת כבבחינת דומם

הערת קה"ת

עי באוה"ת עקב עי תריט.

אשה ריח ניחוח להו"ה

"אשה ריח ניחוח לה" נאמר על העולה. המאמר מפרש את "ניחוח" כירידה של אור אלקי

ויקרא א'ט: Leviticus 1:9

וְקָרְבוּ וּכְרָעוּ יָרְחָץ בְּמִים וְהִקְטִיר הִכָּהוּ אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֵה אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ Havayah

but its inwards and its legs shall he wash with water; and the priest shall make the whole smoke on the altar, for a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 10

ועכשיו היא התפלה במקום הקרבנות

חז"ל מלמדים שהתפילות נקבעו במקום קרבנות התמיד

ברכות כ"ו: Berakhot 26b:7

עֲקֵב תִּקְוָה תְּפִלַּת עֲרֻבִית, שְׁנֵאמַר: "וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיִּלֹּךְ שָׁם, וְאִין "פְּגִיעָה" אֵלָּא תְּפִלָּה, שְׁנֵאמַר: "וְאֵתָה אֵל תִּתְפַּלֵּל בְּעֵד הָעָם הַזֶּה וְאֵל תִּשָּׂא בְּעֵדָם רָגָה וּתְפִלָּה וְאֵל תִּפְגַּע בִּי"

Jacob instituted the evening Tefillah; as it is said, "And he lighted [paga'] upon the place, and tarried there all night" (Gen. xxviii. 11) — "alighting" means prayer; as it is said, "Therefore pray not thou for this people, neither lift up cry

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הטבת שתי נרות קודמת לקטורת

סדר עבודת המקדש של אביי, שבו הטבת שתי הנרות קודמת לקטורת

יומא ל"ג א: Yoma 33a:3

וְהִטְבֵּת חֲמֵשׁ נְרוֹת קוֹדֶם לְדֵם הַתְּמִיד, וְדָם הַתְּמִיד קוֹדֶם לְהִטְבֵּת שְׁתֵּי נְרוֹת, וְהִטְבֵּת שְׁתֵּי נְרוֹת קוֹדֶם לְקִטּוֹרֶת, וְקִטּוֹרֶת קוֹדֶם לְאַבְרִים, וְאַבְרִים לְמִנְחָה, וּמִנְחָה לְחִבְיָתִיו, וְחִבְיָתִיו לְנֶסְכִּין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא לג, א. וש"נ.

ולהבין ענין הקטרת

דיון מקביל במשמעות הקטורת

הערת קה"ת

ראה אוה"ת בראשית כרך ד תתלא, ב.

פסוקה 8

חומת בת ציון

"חומת בת ציון". כאן זהו דימוי לאותיות הקדושה

איכה ב'י"ח: Lamentations 2:18

צָעַק לִבִּי אֶל־אֲדֹנָי חוֹמַת בַּת־צִיּוֹן הוֹרִידִי כְנָחַל דְּמָעָה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶל־תִּתְּנִי פֹגֶת לָךְ אֶל־תִּדְמַם בַּת־צִיּוֹן:

Their heart cried unto the L-rd: 'O wall of the daughter of Zion, Let tears run down like a river Day and night; Give thyself no respite; Let not the apple of thine eye cease.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איכה ב, יח. בלקו"ת בהר מג, ב מציין לכאן.

שתי אבנים בונות שני בתים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ספר יצירה פ"ד מט"ז ע"פ נוסח הארזי"ל.

שתי אבנים בונות שני בתים

ספר יצירה מכנה את האותיות אבנים ואת המילים בתים; בהערת קה"ת מובאת נוסח הארזי"ל

ספר יצירה ד'י"ב: Sefer Yetzirah 4:12

שבע כפולות כיצד צרפן. שתי אבנים בונות שני בתים. שלש בונות ששה בתים. ארבע בונות ארבעה ועשרים בתים. חמש בונות מאה ועשרים בתים. שש בונות שבע מאות ועשרים בתים. שבע בונות חמשת אלפים וארבעים בתים. מכאן ואילך צא וחשוב מה שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע. ואלו הן שבעה כוכבים בעולם חמה נוגה כוכב לבנה שבתאי צדק מאדים. ואלו הן ז' ימים בשנה שבעה ימי בראשית. ושבעה שיערים בנפש שתי עינים שתי אוזנים ושני נקבי האף והפה. ובהן נחקקו שבעה רקיעים ושבע ארצות ושבע שעות. לפיכך חשב שביעי ...

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain)

וכמ"ש במ"א ע"פ גדול ה' ומהולל מאד

זהו המקום המכונה "במקום אחר": מאחר שאין גבול לגדולתו, אפשר לומר שה' גדול רק בהתפשטות האור ממלכותו, כפי שאור השמש נחשב ביחס

חי' ה' אשר עמדת לפניו

שבועתו של אלישע: "חי' ה' אשר עמדת לפניו". עמידה לפני ה' מתפרשת כביטול מוחלט.

מלכים ב ה:טז II Kings 5:16

וַיֹּאמֶר חִי-ה' אֲשֶׁר-עִמָּדָתִי לִפְנֵי אִם-אֶקַּח וַיִּפְצְרֻבוּ לְקַחַת וַיִּמָּאֵן:

But he said: 'As the L-RD liveth, before whom I stand, I will receive none.' And he urged him to take it; but he refused.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלכים-ב ה, טז. וראה בהמ"מ להלן ל, א.

פסקה 12

ובכל נפשך היינו שגם בחי' נה"ב

שם מסביר אדמו"ר הזקן שהיחודא עילאה הוא ביטול מוחלט, ואילו "ברוך שם" הוא הדרגה שבה נברא מרגיש את עצמו כמציאות ויכול לאהוב את ה'. הוא מציין שמאמר זה מבאר את העניין באופן קצת אחר, והגהת הצמח צדק אומרת שמעניין המבין יראה ששני הביאורים עולים בקנה אחד.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת שה"ש א, ב. באופן אחר קצת, ושם מציין כ"ק אדמו"ר הצ"צ בהגה"ה "והמ"י שעולה בקנה א"י ע"ש. ראה סה"מ תרס"ו ע' קלה.

51

ברוך שם כבוד מלכותו

הגמרא מספרת כיצד יעקב אמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" לאחר שבניו הכריזו את קריאת שמע; משום כך אומרים זאת אחרי הפסוק הראשון.

פסחים נ"ו א:ה' Pesachim 56a:5

וְכֹרְכִין אֶת שְׁמֵעַ. הִכִּי עָבְדִּי? אָמַר רַב יְהוּדָה: אוֹמְרִים "שְׁמֵעַ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", וְלֹא הָיוּ מְפַסְקִין. רַבָּא אָמַר: מְפַסְקִין הָיוּ, אֲלֵא שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים "הַיּוֹם עַל לְבָבְךָ", דְּמִשְׁמַע: הַיּוֹם עַל לְבָבְךָ, וְלֹא מִחוּר עַל לְבָבְךָ. תְּנִי רַבְּנִי: כִּיצַד הָיוּ כֹּרְכִין אֶת שְׁמֵעַ? אוֹמְרִים "שְׁמֵעַ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", וְלֹא הָיוּ מְפַסְקִין, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: מְפַסְקִין הָיוּ, אֲלֵא שֶׁלֹּא הָיוּ אוֹמְרִים "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 14

52

ולגודיו אין מספר

הגמרא דנה בפסוק "היש מספר לגודיו" (איוב כה, ג), המתייחס לצבאות המלאכים הרבים מספור. כאן מובא הפסוק כדי להראות שהעולמות הם בלי גבול.

חגיגה י"ג ב: Chagigah 13b:13

תְּנִיָּא, רַבִּי אוֹמַר מִשּׁוּם אָבָא יוֹסִי בֶן דּוֹסָא: "אֲלֵף אֲלֵפִין יִשְׁמְשׁוּנִיה" — מִסְפֵּר גְּדוּד אֶחָד, "וְלִגְדוּדָיו אֵין מִסְפֵּר". וְרַבִּי יְרֵמְיָה בֶּר אָבָא אָמַר: "אֲלֵף אֲלֵפִין יִשְׁמְשׁוּנִיה", לְנֶהַר דִּינּוּר, שְׁנֵאָמַר: "נֶהַר דִּינּוּר נִגְדַּ וְנִפְקַּ מִן קְדָמוּהִי אֲלֵף אֲלֵפִין יִשְׁמְשׁוּנִיה וְרַבּוּ רַבְּכּוּ קְדָמוּהִי יְקוּמוּנִי".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

חגיגה יג, ב.

nor prayer for them, neither make intercession [paga'] to Me" (Jer. vii. 16).

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

44

ואברי התמיד אחר נרות וקטרת

הקטע שואל במפורש מדוע התמיד נחלק, דמו והקרב לפני הנרות והקטורת ואיבריו אחריהם, ומדוע הנרות והקטורת באים ביניהם.

הערת קה"ת

בד"ה בכ"ה בכסליו לאדה"א הנ"ל מבאר יותר "ויש להבין למה נחלק הקרבת קרבן התמיד להיות דמו נקרב דוקא לפני נרות וקטורת ואברים אחר נרות וקטרת, ולמה הפסיק בנרות וקטורת דוקא בין הקרבת דמיו להקרבת אבריו".

פסקה 11

45

ב"פ מס"נ

דיון נרחב בשתי בחינות מסירות הנפש.

הערת קה"ת

ראה בארוכה באוה"ת תרומה ע' איששו. ובאוה"ת פ' נצבים ע' א"ר. שרש מצות התפלה פמ"א. ד"ה את שבתותי ש"ע ע' 84.

46

למסור נפשו באחד

Pri Etz Chaim. הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד

הערת קה"ת

ראה שו"ת הרשב"א ח"ה תשובה נה. ב"ח טו"א"ח רסס"א. פע"ח שער הק"ש פ"ב.

47

ובכל נפשך

"ואהבת את ה'... בכל נפשך".

דברים ו:ה' Deuteronomy 6:5

וְאַהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לְבָבְךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48

ובכל נפשך אפילו נוטל את נפשך

המשנה מפרשת "בכל נפשך": "אפילו הוא נוטל את נפשך".

ברכות נ"ד א:ו' Berakhot 54a:6

חַיִּיב אָדָם לְבָרַךְ עַל הָרָעָה כְּשֶׁם שֶׁמְבָרַךְ עַל הַטּוֹבָה, שְׁנֵאָמַר: "וְאַהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּגְו'". "בְּכָל לְבָבְךָ" — בְּשֵׁנֵי יִצְרֵיךָ, בְּיֵצֶר טוֹב וּבְיֵצֶר הָרָע. "וּבְכָל נַפְשְׁךָ" — אֲפִילוֹ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. "וּבְכָל מְאֹדְךָ" — בְּכָל מְמוֹנֶה. דָּבָר אַחֵר: "בְּכָל מְאֹדְךָ" — בְּכָל מְדָה וּמְדָה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ הָיוּ מוֹדֵה לוֹ.

A man is in duty bound to utter a benediction for the bad even as he utters one for the good ; as it is said, "And thou shalt love the L-rd thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might" (Deut. vi. 5) — "with all thy heart," i.e. with thy two impulses, with the good and the evil impulse ; "with all thy soul," i.e. even if He take thy soul; "with all thy might," i.e. with all thy wealth. Another ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות נד, א.

ראה לקו"ת נשא כח, ג ואילך ובמ"מ לשם.

והחיות נושאות את הכסא

המדרש על החיות והכיסא, המובא בהערת קה"ת

שמות רבה כ"ג:ט"ו Shemot Rabbah 23:15

הערת קה"ת

בחי תרומה כה, י. בשם פדרי"א וראה פדרי"א ספ"ד. שמו"ר כג, טו. נתבאר לקמן עכ, ד ואילך.

והחיות נושאות את הכסא

בהערת קה"ת מובא בשם רבנו בחיי, המצטט את פרקי דרבי אליעזר, שהחיות נושאות את הכיסא

רבנו בחיי, שמות כ"ה:י"ח Rabbeinu Bahya, Shemot 25:18

... הרי שרבינו הקדוש סובר ששלשת השגות שהשיג יחזקאל הם הנקראים מעשה מרכבה ואין ללמד מהם אלא ראשי פרקים, ודעת יש אומרים כי השגת חשמל אין מלמדין ממנו כל עיקר ואפילו במסורת ראשי פרקים אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו אין אי לא לא, וכבר נתבאר למעלה כי מציאות החשמל נמצא מזהרורי כסא הכבוד, ויש לך לדעת כי הוא מקיף את הכסא והוא מוליד דבור הכבוד לחיות הקדש ולמלאכים ולכל צבאות המרום, ומה שדרשו רז"ל חשמל חיות אש ממללות לא יובן מזה שיהיה חשמל חיות הקדש, אלא בארו לנו ...

"you are to construct two cherubs, etc." ועשית שנים כרוכים According to the plain meaning of the text the reason that such figures of angels were placed both in the Tabernacle and in the permanent Temple is to keep alive the idea that there are such beings whom G'd designated from time to time to perform miracles on earth. Just as we have been commanded to have a firm belief in the existence of G'd Himself and the fact that He is the original Existence, and this is one of ...

Midrash Rabbeinu Bachya [ben Asher]. Warsaw, 1878 (Public Domain) • Torah Commentary by Rabbi Bachya ben Asher, trans. Eliyahu Munk, 1998. (CC-BY)

והחיות נושאות את הכסא

בסוף פרק ד מתוארות החיות העומדות לצד כיסא הכבוד

פרקי דרבי אליעזר ד:א"1 Pirkei DeRabbi Eliezer 4:1

... "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ". וְאֵי זֶה רָקִיעַ בָּרָא בְּיוֹם שְׁנִי? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, רָקִיעַ שֶׁעַל רָאשֵׁי הַחַיֹּת ד', שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל א, כב): "וְדַמּוֹת עַל רָאשֵׁי הַחַיֹּת רָקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרֶחַ הַנּוֹרָא". וְיָמָּה הוּא כְּעֵין הַקֶּרֶחַ הַנּוֹרָא? כְּאֲכָנִים טוֹבוֹת וּמְרֻגְלוֹת, וְהוּא מְאִיר עַל כָּל הַשָּׁמַיִם כְּנֵר שֶׁהוּא בְּבֵית וְכֹשֶׁמֶשׁ שֶׁהוּא מְאִיר בְּגִבּוֹרָתוֹ בְּצִהְרֵם, שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל ב, כב): "וְנִהְיָרָא עִמָּה שָׂרָא". וְכַמּוֹתֵן הַצְּדִיקִים עֲתִידִין לְהֵאִיר לְעֵתִיד לְבָוֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל יב, ג): "וְהַמַּשְׁכְּלִים ...

THE CREATION ON THE SECOND DAY ON the second day the Holy One, blessed be He, created the firmament, the angels, fire for flesh and blood, and the fire of Gehinnom. Were not heaven and earth created on the first day, as it is said, "In the beginning G-d created the heaven and the earth" (Gen. 1:1)? Which firmament was created on the second day? Rabbi Eliezer said: || It was the firmament which is above the heads of the four Chajjôth (living creatures), (as it is said), "And over ...

אני ה' לא שנית

"כי אני ה' לא שנית". הבריאה אינה מחוללת שינוי בה' עצמו

מלאכי ג':ו"ר Malachi 3:6

כִּי אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא כָלִיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

פסקה 15

ואני ה' לא שנית

נפש האלקית מתבוננת בכך שה' אינו משתנה בעקבות הבריאה

מלאכי ג':ו"ר Malachi 3:6

כִּי אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא כָלִיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אשר עמדת

הביטוי "אשר עמדתי לפניו" של אלישע מתאר את מצב הנשמה לפני ירידתה

מלכים ב ה:ט"ז II Kings 5:16

וַיֹּאמֶר חִיָּהּ אֲשֶׁר־עֲמַדְתִּי לִפְנֵי אִם־אֶקֶח וְיִפְצְרֻנִי לְקַחַת וְיִמָּאֵן:

But he said: 'As the L-RD liveth, before whom I stand, I will receive none.' And he urged him to take it; but he refused.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 17

והנה בעליית נח"ב . . אדם ובהמה תושיע ה'

בהערה מצוטט: "אדם", נפש האלקית, ו"בהמה", נפש הבהמית, מתאחדים באמת; הבהמה, שם ב"ן, מקבלת את הביטול של מ"ה, והם נעשים למהות אחת, בדומה לאדם, מ"ה, וחזה, שערך המספרי 19, מילוי מ"ה — הב"ן שבתוך מ"ה.

הערת קה"ת

באוה"ת ויקרא כרך א ע' רכד: ור"ל שאדם שהיא נה"א ובהמה שהיא הנה"ב מתייחדים יחד אמיתי כיון הבהמה ב"ן מתייחד לקבל ביטול דמ"ה ונעשו עצם אחד, וכמו אדם מ"ה וחזה גימטי י"ט מילוי דמ"ה שהוא ב"ן שבמ"ה כו' עכ"ל ע"ש. ראה גם באוה"ת ויקרא כרך ב ע' תלא.

דמשכין בחילא יתיר

הזוהר אומר שבעלי תשובה מושכים [את האור האלוקי] בעוצמה רבה יותר מן הצדיקים

זח"א קכט, בזח"א Zohar I, 129b

הערת קה"ת

זח"א קכט, ב. ראה לעיל כו, ד.

כי נה"ב נלקחה מחיות הקודש שבמרכבה

הקטע עובר מהתבוננות בשם ה' למסירות נפש ב"אחד" ולאחבת ה' "בכל לבבך", בשני יצריך, כך שגם כוח התשוקה של נפש הבהמית מופנה לה' — אותו מהלך שבו עוסק מאמר זה

הערת קה"ת

Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

62 ודמות כמראה אדם עליו מלמעלה

יחזקאל רואה מעל הכיסא "דמות כמראה אדם".

יחזקאל א': כ"ו Ezekiel 1:26

וממעל לַרְקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁוֹ כְּמֹרְאָה אֶבֶן־סַפִּיר דְּמוּת כְּסֵא וְעַל דְּמוּת הַכְּסֵא דְּמוּת כְּמֹרְאָה אָדָם עָלָיו מְלֻמָּעָה:

And above the firmament that was over their heads was the likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone; and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 18

63 צפונה לפני ה'

עולת התמיד נשחטת "על ירך המזבח צפונה לפני ה'".

ויקרא א': י"א Leviticus 1:11

וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי ה' וְזָרְקוּ בְנֵי אֹהֲרֵן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

And he shall kill it on the side of the altar northward before the L-RD; and Aaron's sons, the priests, shall dash its blood against the altar round about.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא א', יא. ראה לקו"ת ויקרא ג, ג. תזריע כ, א. פנחס עח, ב.

64 והתמיד . . ששחיתתו בצפון

דיון מקביל בשאלה מדוע התמיד נשחט בצפון.

הערת קה"ת

ראה שערי אורה ד"ה בכ"ה בסלסו פכ"א, ובד"ה בכ"ה בכסליו לאדח"א הנ"ל כי "וזהו שהתמיד הוא ק"ק ששחיתתו בצפון דוקא כדי להעלותו לשרשן בבחי' גבורות דתוהו כו'". סה"מ תרע"ח ע' צב. סה"מ תש"ז ע' 202 "והלא צפון הוא בחי' גבורה ולמה ק"ק שחיתתו בצפון דוקא" ע"ש. ועי' ראה באוה"ת ויקרא כרך ב ע' תלא בקרבנות ששחיתתו בצפון יש בי' ענינים הפכים, האי לכאורה לגרעיותא לפי שבאו על חטא והוא מבחי' מצפון תפתח הרעה, והבי' לשבח גדול שעולים בבחי' קדי"ק גי'ר, משא"כ בקרבנות ששחיתתו בדרום שנקראו קדשים קלים שהם בוי"מ . . אך באמת שניהם אמת, ע"ש בארוכה. אוה"ת חנוכה רפג, ב ואילך.

65 והתמיד היה מקדשי קדשים ששחיתתו בצפון

קדושי הקודשים נשחטים בצפון העזרה.

משנה זבחים ה': א' Mishnah Zevachim 5:1

אֵיזְהוּ מְקוֹמָן שֶׁל זִבְחִים, קִדְשֵׁי קִדְשִׁים שְׁחִיטָתָם בְּצָפוֹן, פֶּר וְשִׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁחִיטָתָם בְּצָפוֹן, וְקִבּוּל דָּמָן בְּכָל־יְשֻׁרָת בְּצָפוֹן, וְדָמָן טְעוֹן הִזְיָה עַל בֵּין הַבָּדִים וְעַל הַפְּרֻכָּת וְעַל מִזְבֵּחַ הָזֶהב. מִתְּנָה אֶחָת מֵהֶן מְעַכְבֶּת. שְׁנֵי הָדָם הֵיךְ שׁוֹפֵף עַל יְסוֹד מַעְרְבֵי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. אִם לֹא נִתַּן, לֹא עֹכֵב:

Which is the place [for the offering] of the sacrifices? Most holy sacrifices are slaughtered on the north [side of the altar]. The bullock and the goat of Yom Kippur are [done] at the north, and the receiving of their blood is [performed] with ministering vessels at the north, and their blood re-

בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה כו' שכשנכנסו יונים להיכל וכו'

quires sprinkling between the poles [of the ark], on the curtain, and on the golden altar. [The omission of] a single application of [the blood] invalidates [them]. He [the priest] would pour out the remainders of the blood on ...

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

66 בחי' גבורה שמהשמאל בחי' רעש גדול

נוסף על כך, באמצעות "רעש גדול" זה ממשיכים "לפני הוי", מקור הוי, וההערה מפנה לכמה מקומות בלקוטי תורה.

הערת קה"ת

ועי' ממשיך לפני הוי' מקור בחי' הוי' — אוה"ת ויקרא כרך ב' ע' תלא ואח"כ מציין בכמה מקומות בלקו"ת ע"ש.

67 לפני מלך מלך לבני ישראל

"לפני מלך מלך לבני ישראל" מתפרש בקבלה כמתייחס לעולם התוהו

בראשית ל"א: Genesis 36:31

וְאַלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ־מֶלֶךְ לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל:

And these are the kings that reigned in the land of Edom, before there reigned any king over the children of Israel.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לו, לא.

פסוקה 19

68 רשפי אש

"רשפי רשפי אש" נאמר על האהבה; כאן מדובר בהתלהבות ובגעגוע של הנפש הבהמית.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח': ו'6

שִׁמְנִי כַחוֹתָם עַל־לִבִּי כַחוֹתָם עַל־זְרוּעִי כִּי־עֲזָה כְּמוֹת אֶהְיֶה קֶשֶׁה כְּשֹׁאֵל כְּנָאָה וְשִׁפְיָהּ רִשְׁפֵּיהּ אֵשׁ שְׁלֵה־בְתִיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm; For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave; The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 20

69 אדם ובהמה תושיע ה'

"אדם ובהמה תושיע ה'". כאן דורשים זאת על הבהמה שבתוך האדם.

תהילים ל"ו: Psalms 36:7

צִדְקָתְךָ כְּהַרְרֵי־אֵל מְשֻׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה אֲדָם־יִבְהֶמָה תוֹשִׁיעַ ה'

Thy righteousness is like the mighty mountains; Thy judgments are like the great deep; Man and beast Thou preservest, O L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לו, ז. ראה מאמרי אדח"א בראשית ע' שעג.

70 ככל לבבך

"ככל לבבך", בפרשת שמע

דברים ו': Deuteronomy 6:5

וְאֶהְיֶת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כְּכֹל־לִבְּךָ וּכְכֹל־נַפְשְׁךָ וּכְכֹל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71

שבלב יש ב' חללים

בתניא מוסבר שהנפש הבהמית שוכנת בחלל השמאלי של הלב, המלא דם, וממנו באות התאוה, הגאוה והכעס; הנפש האלוהית שוכנת במוח ובחלל הימני, ושם אהבת ה' בוערת כלהבה.

תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים 9:1-2
ט"א-ב'

והנה, מקום משכן נפש הבהמית שמקליפת גוה ככל איש ישראל, הוא בלב בחלל שמאלי שהוא מלא דם, וקתיב: "כי הדם הוא הנפש". ולכן, כל התאות והתפארות וכעס ודומיהן הן בלב, ומהלב הן מתפשטות בכל הגוף וגם עולה למוח שבראש, לחשב ולהרהר בהן ולהתחכם בהן, כמו שהדם מקורו בלב, ומהלב מתפשט לכל האברים וגם עולה להמוח שבראש.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תניא פ"ט. לקו"ת שה"ש לא, א ועוד.

72

שהדם הוא הנפש

"כי הדם הוא הנפש".

דברים י"ב:כ"ג Deuteronomy 12:23

רק חֹק לְבִלְתִּי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר:

Only be stedfast in not eating the blood; for the blood is the life; and thou shalt not eat the life with the flesh.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

73

שכנפי הריאה מנשבים על הלב לקרור

הערת קה"ת מפנה לזוהר, המדבר על הריאות המנשבות על הלב.

זח"ג רלד, Zohar III, 234a

ברכות ס"א בב Berakhot 61b

הערת קה"ת

ראה זח"ג רלד, א. וראה ברכות סא, ב. לקמן ל, ג.

פסקה 21

74

רוח אייתי רוח

למילים האלה Zohar II, 162b הערת קה"ת מפנה ל

זח"ב קסב, בב Zohar II, 162b

הערת קה"ת

זח"ב קסב, ב.

75

רוח אייתי רוח ואמשיך רוח

זוהר אומר: רוח מביאה רוח וממשיכה רוח — התעוררות מלמטה מעוררת התעוררות מלמעלה.

ספר זוהר, תרומה ס"ו:תרס"ט-תער"ח Zohar, Terumah 66:669-678
"With all thy soul"-the "all" includes all aspects of the soul, viz. nephesh, ruah, and neshamah. As to "with all thy possessions", these also have various aspects, each one different from the other. True love to the Holy One, blessed be He, consists in just this, that we give over to Him all our emotional, intellectual, and material faculties and possessions,

בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה כו' שכשנכנסו יונים להיכל וכו'

and love Him. Should it be asked, How can a man love Him with the evil inclination? Is not the evil inclination the seducer, preventing man from approaching the ...

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

76

כמים הפנים

"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". ה' משיב לנשמה כשהיא פונה אליו.

משלי כ"ז:י"ט Proverbs 27:19

כמים הפנים לפנים כן לִב־הָאָדָם לָאָדָם:

As in water face answereth to face, So the heart of man to man.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 22

77

ובכל נפשך

"בכל נפשך", בפרשת שמע.

דברים ו':ה' Deuteronomy 6:5

וְאַהֲבָתָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כְּכָל־לְבָבְךָ וּכְכָל־נַפְשְׁךָ וּכְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

78

ועיקר הנפש היא המשכלת

בתניא מחולקת הנפש לשכל — חכמה, בינה ודעת — ולמדות. השכל נקרא "אימהות" המדות ומקורן; הדבר מתאים לטענת המאמר שהחלק השכלי של הנפש הוא העיקר.

תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ג' Tanya, Likkutei Amarim 3

הערת קה"ת

ראה תניא פ"ג ובליקוט פ" — חיתריק שם. בד"ה בכ"ה בכסליו לאדה"א מוסיף "שם הוא ראשית גילוי אור ה', והוא ע"י התקשרות מחשבתו באור ההכ" שבתורה דאורייתא מחכמה עילאה נפקת".

פסקה 23

79

ותורה אור

"ותורה אור".

משלי ו':כ"ג Proverbs 6:23

כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אֹר וְדָרֶךְ חַיִּים תּוֹכַחוֹת מוֹסֵר:

For the commandment is a lamp, and the teaching is light, And reproofs of instruction are the way of life;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80

ובכל מאדך בכל ממונך

המשנה מפרשת את "בכל מאדך" כ"בכל ממונך".

ברכות נ"ד א:ר' Berakhot 54a:6

חייב אדם לברך על הרעע קשם שמברך על הטובה, שנאמר: וְאַהֲבָתָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כְּכָל לְבָבְךָ וגו'. "בכל לבבך" — בשני יצירה, ביצר טוב וביצר הרע. "ובכל נפשך" — אפילו הוא נוטל את נפשך. "ובכל מאדך" — בכל ממונך. דבר אחר: "בכל מאדך" — בכל מדה ומדה שהוא מויד לך ה' מודה לו.

A man is in duty bound to utter a benediction for the bad even as he utters one for the good ; as it is said, "And thou

כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול

הגמרא דורשת את הפסוק ללמד שכל פרוטה קטנה מצטרפת לחשבון גדול, כקשקשי השריון.

בבא בתרא ט"ב:א' Bava Batra 9b:1

"משגשג ארחתיה דאמיה", משמיה דרבי אלעזר – מאי דכתיב: "וְיִלְבַּשׁ צִדְקָה כְּשָׂרִיו"? לומר לה: מה שריון זה – כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול, אף צדקה – כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. רבי חנינא אמר מהכא: "וּכְבֹּדְךָ עֲדִים כָּל צִדְקָתִינוּ"; מה כבוד זה – כל נימא ונימא מצטרפת לכבוד גדול, אף צדקה – כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסוקה 26

הנה כתיב עטרת תפארת

הקטע מובא שם

הערת קה"ת

מובא באוה"ת נ"ך כרך א ע' תריב. בד"ה עטרת תפארת תר"מ ח"ב ע' תרסה.

86

עטרת תפארת שיבה

"עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא".

משלי ט"ז:ל"א Proverbs 16:31

עֲטֶרֶת תְּפָאֶרֶת שִׁיבָה בְּדֶרֶךְ צִדְקָה תִּמְצָא:

The hoary head is a crown of glory, It is found in the way of righteousness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי טז, לא. בלקו"ת מסעי צג, ב. סה"מ תרכ"ז (הוצאה חדשה) ע' כט מציין לכאן. מובא בד"ה עטרת תפארת – תר"ם כרך ב ע' תרסה.

87

שמבחי צדקה

נשאל שם מה הקשר בין צדקה ליעטרת תפארת שיבה, ונענה ש"עטרת תפארת שיבה" פירושה הדרת פנים והארת פנים.

הערת קה"ת

בד"ה בכ"ה בכסליו לאדה"א כי "לכאורה פלא [מה] שייכות יש לצדקה לעשות תפארת שיבה כו, אמנם הנה ענין פי' דתפארת שיבה היינו בחי הדרת והארת פנים", ע"ש. בלקו"ת ראה יח, ג מציין לקטע זה.

88

תעלומות לב

"כי הוא ידע תעלומות לב". כאן מדובר בפנימיות הלב.

תהילים מ"ד:כ"ב Psalms 44:22

הֲלֹא אֱלֹקִים יַחְקְר־זֹאת כִּי־הוּא יֵדַע תַּעֲלָמוֹת לֵב:

Would not G-d search this out? For He knoweth the secrets of the heart.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89

יאר ה' פניו

"יאר ה' פניו אליך", מברכת הכוהנים; כאן מדובר בגילוי פנימיותו של ה'

במדבר ו':כ"ה Numbers 6:25

יָאֵר Havaayah פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיְחַנֶּךָ:

The L-RD make His face to shine upon thee, and be gracious unto thee;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

shalt love the L-rd thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might" (Deut. vi. 5) — "with all thy heart," i.e. with thy two impulses, with the good and the evil impulse ; "with all thy soul," i.e. even if He take thy soul; "with all thy might," i.e. with all thy wealth. Another ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות נד, א.

פסוקה 25

81

וכללותן היא מצות הצדקה

בפרק זה מוסבר שגילוי אור אין סוף כימות המשיח תלוי במצוות שלנו, שממשיכות את האור הזה לתוך דברים גשמיים, כגון קלף התפילין וכספי צדקה שלא נגולו; הצדקה מובחנת שם כעיקר המצוות המעשיות

תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים 37:19 Tanya, Likkutei Amarim
ל"ז:י"ט

... מְצוּה שֶׁנִּפְשׁ הַחַיּוּנִית מִתְלַבֶּשֶׁת בָּהּ כָּל כֹּחַ כְּמִצְוֹת הַצִּדְקָה, שֶׁכָּכֵל הַמִּצְוֹת אֵין מִתְלַבֶּשׁ בָּהֶן רַק כֹּחַ אֶחָד מִנִּפְשׁ הַחַיּוּנִית בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה לְבַד, אֲכֵל בַּצִּדְקָה, שְׁאֵדָם נוֹתֵן מִיָּגִיעַ כִּפּוּי, הָרִי כָּל כֹּחַ נִפְשׁוֹ הַחַיּוּנִית מְלוּבָשׁ בַּעֲשֵׂיית מְלֻאכְתּוֹ אוֹ עֵסֶק אַחֵר שֶׁנִּשְׁתַּכַּח בּוֹ מְעוֹת אֵלוֹ, וְכִשְׁנוֹתֵנָן לַצִּדְקָה – הָרִי כָּל נִפְשׁוֹ הַחַיּוּנִית עוֹלָה לֵה.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תניא פל"ז (מח, ב). אגה"ק סלי"ב.

82

וצדקה תרומם גוי

"וצדקה תרומם גוי". כאן דורשים שהצדקה עצמה עולה מעלה מעלה

משלי י"ד:ל"ד Proverbs 14:34

צִדְקָה תְּרֹמֵם־גּוֹי וְחַסְדֵּי לְאֻמִּים חֲטָאת:

Righteousness exalteth a nation; But sin is a reproach to any people.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יד, לד. נסמן לעיל א, ב.

83

וילבש צדקה כשריון . כל פרוטה ופרוטה מצטרפת

ה' וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו"

ישעיהו נ"ט:י"ז Isaiah 59:17

וְיִלְבַּשׁ צִדְקָה כְּשָׂרָיו וְכֹבֵעַ יְשׁוּעָה בְּרֹאשׁוֹ וְיִלְבַּשׁ בְּגָדֵי נֶקֶם תִּלְבַּשׁ וַיַּעַט כְּמַעֲלֵל קִנְאָה:

And He put on righteousness as a coat of mail, And a helmet of salvation upon His head, And He put on garments of vengeance for clothing, And was clad with zeal as a cloak.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי נט, יז. בבא בתרא ט, ב. בלקו"ת פי' ראה לב, א מציין לכאן.

ראה קו"א לתניא ד"ה וצדקה כנחל איתן, ובליקוט פי' שם. ד"ה עטרת תפארת תר"מ הנ"ל.

פסקה 29

עושים רצונו של מקום

הגמרא מבחינה בין זמנים שבהם ישראל "עושים רצונו של מקום" לבין זמנים שבהם אינם עושים כן.

ברכות ל"ה ב:ה-ו' Berakhot 35b:5-6

לֹא מְשַׁאֵל: כָּאן בְּזִמְנֵי שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, כָּאן בְּזִמְנֵי שִׁאִין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם. תְּנוּ רַבָּנִי: "וְאִסְפַּתְּ דְּגָנְךָ" מָה תִּלְמֹד לֹמֵר? — לְפִי שְׁנָאֵמַר: "לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיהָ" — יָכוֹל דְּבָרִים כְּכַתְּבָן, תִּלְמֹד לֹמֵר: "וְאִסְפַּתְּ דְּגָנְךָ" — הִנֵּהג בָּהּ מִנְהַג דְּרַךְ אֶרֶץ, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל.

There is no contradiction; the latter referring to the time when Israel perform the will of the All-present, the former to when Israel neglect His will. Our Rabbis have taught : "And thou shalt gather in thy corn" — what has this teaching to tell us ? Since it is written, "This book of the law shall not depart out of thy mouth [but thou shalt meditate therein day and night]" (Josh. i. 8), it is possible to think that these words [are to be understood] as they are written; ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

96

ואני הוי"ה לא שנית

"אני ה' לא שנית"

מלאכי ג':ו' Malachi 3:6

כי אני ה' לא שנית ואתם בני־יעקב לא כליתם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 30

ותרי"ג מצות . . וז' דרבנן הם תר"ך עמודי אור

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

פרדס ש"ח פ"ג.

98

תר"ך עמודי אור

רבי משה קורדובירו מדבר על תר"ך עמודי אור, המקבילים לתרי"ג מצוות ולשבע מצוות מדברי סופרים; הדבר מובא בהערת קה"ת.

פרדס רמונים ח':ה-ו' Pardes Rimmonim 8:5-6

... ונ"ל כי נכנסו בזה בראותם כי גדולה קודמת לגבורה והוא החסד והלובן ואחר הגדולה נאצלה הגבורה והיא דין ואודם ואחר כך נאצל תפארת העומד בין שניהם להכריע בין האודם והלובן והוא גוון אודם ולובן מעורב. ר"ל כי כענין ג' אלה כן דרך שלשה הראשונות כי ג' הראשונות הם שרשים וג' אבות ענפים להם ומן הענפים נדון להשרשים. ולכן אמרו שהכתר הראשון לאצילות הוא הזקן והלבן ולכן נקרא עתיק יומין שהוא כח הלובן והוא כנגד הגדולה והנמשך אחריו שהוא החכמה הוא כנגד הגבורה והיא אדומה. כי כמו שאחר הלובן חסד ...

הערת קה"ת

בסה"מ תר"מ מוסיף אליך. — במדבר ו, כה.

פסקה 27

שו"ה ומאיר — להתאחד בפנימיות הלב

נשאל שם מדוע הצדקה נצרכת כדי לעורר את גילוי המוח בפנימיות הלב, שהרי פנימיות הלב כבר מאוחדת עם המוח, והעניין נדון שם בהרחבה.

הערת קה"ת

בד"ה עטרת תפארת תר"ם שם העיר: "שלכאורה צ"ל שמאחר שפנימיות הלב מתאחדת עם המוח למה צריכים לצדקה שע"י הצדקה יהי נעשה בחי ריח לעורר גילוי המוח שיתאחד בפנימיות הלב" ע"ש בארוכה.

שמן וקטורת ישמח לב

"שמן וקטורת ישמח לב". הקטורת מקבילה לצדקה.

משלי כ"ז:ט' Proverbs 27:9

שֶׁמֶן וְקִטְרֹת יִשְׂמַח־לֵב וּמִתְקַ רֵעֵהוּ מִעֲצַת־נֶפֶשׁ:

Ointment and perfume rejoice the heart; So doth the sweetness of a man's friend by hearty counsel.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כז, ט.

92

צור לבבי

"ה' צור לבבי". ה' נקרא לב

תהילים ע"ג:כ"ו Psalms 73:26

כָּל־הַ שְׁאֵרִי וּלְבָבִי צוֹר־לִבִּי וְחֻלְקִי אֱלֹקִים לְעוֹלָם:

My flesh and my heart faileth; But G-d is the rock of my heart and my portion for ever.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כו.

93

ואתה מחי את כולם

"ואתה מחיה את כולם". ה' מחיה את כל הבריאה, כשם שהלב מחיה את האברים.

נחמיה ט':ו' Nehemiah 9:6

אַתָּה־הוּא ה' לְבַדְּךָ אַתָּה עֹשֵׂית אֶת־הַשָּׁמַיִם שְׁמִי הַשָּׁמַיִם וְכָל־צָבָאָם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת־כָּל־וְצָבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִּיִּים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

נחמ"י ט, ו.

פסקה 28

וע"י הצדקה . . בחי' פנימית אור א"ס ב"ה ממש

דיון מקביל בהמשכת פנימיות אור אין סוף באמצעות הצדקה.

הערת קה"ת

פסוקה 31

99 ישועה מלשון וישע ה' אל הבל

האיגרת מסבירה את הצדקה כ"כובע ישועה", וקוראת "ישועה" על שם פנייתו של ה', כמו ב"וישע ה' אל הבל".

הערת קה"ת

ראה אגה"ק סי' ג. בלקו"ת נצבים מט, ד. שמע"צ פב, ג. שה"ש מד, א מציינ לכהן.

100 וישע ה' אל הבל

"וישע ה' אל הבל ואל מנחתו". "ישועה" נקראת כך על שם פנייתו של ה'.

בראשית ד:ד' Genesis 4:4

והכל הביא גם־הוא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוּ וּמִחֻלְבֵּהוּ וַיֵּשַׁע ה' אֶל־הָבֶל וְאֶל־מִנְחָתוֹ:

And Abel, he also brought of the firstlings of his flock and of the fat thereof. And the L-RD had respect unto Abel and to his offering;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ד, ד.

101 לשיע נהורין

הקטע על השופר שמגיע לפנימיות ה"ראש" העליון, שההערה מביאה כמקור לשיע נהורין.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת נצבים מט, ד.

102 ומגבעות תעשה להם

את המגבעות של הכוהנים הרגילים עושים "לכבוד ולתפארת".

שמות כ"ח:מ' Exodus 28:40

וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כִּתְנֹת וְעִשִׂיתָ לָהֶם אֲבָנִים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:

And for Aaron's sons thou shalt make tunics, and thou shalt make for them girdles, and head-tires shalt thou make for them, for splendour and for beauty.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כח, מ.

103 שהמגבעות . . בחיי תפארת שיבה

בעניין הסרת הכתר (209a) הקטע מפנה לכאן ומוסיף מקור מהשלי"ה כאשר המצנפת של הכהן הגדול מונחת על ראשו.

הערת קה"ת

באוה"ת תצוה ע' איתשנו מציין לכאן ומוסיף: "והענין כמו שהביא בשלי"ה דף ר"ט ע"א . . בענין הסר המצנפת והרם העטרה בזמן שמצנפת בראש כה"ג עטרה בראש כל אדם". ע"ש.

פסוקה 32

104 עטרת תפארת שיבה וכ"ו בדרך צדקה תמצא

הפסוק על עטרת השיבה, הנמצאת בדרך הצדקה.

משלי ט"ז:ל"א Proverbs 16:31

עֲטֹרַת תִּפְאָרֶת שִׁיבָה בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמְצָא:

בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה כו' שכשנכנסו יונים להיכל וכו'

The hoary head is a crown of glory, It is found in the way of righteousness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

105 שבקרבנות היו שני דברים דם וחלב

קטע מכאן מצוטט שם.

הערת קה"ת

באוה"ת פ' פינחס ע' אעא מביא קטע מכאן.

106 יאר ה' פניו

"יאר ה' פניו" — גילוי הפנימיות.

במדבר ו:כ"ה Numbers 6:25

יָאֵר הַיְיָ אֶלֶיךָ וַיִּהְיֶה:

The L-RD make His face to shine upon thee, and be gracious unto thee;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 33

107 ככל חלב להוי

"כל חלב לה"; את החלב היו מקטירים על המזבח.

ויקרא ג:ט"ז Leviticus 3:16

והקטירם הכהן המזבחה להם אֵשֶׁה לְרִיחַ קִלְי־חֶלֶב לַה'

And the priest shall make them smoke upon the altar; it is the food of the offering made by fire, for a sweet savour; all the fat is the L-RD'S.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא ג, טז. ראה לקו"ת פ' פנחס עז, ב.

108 בשמחה ובטוב לבב מרוב כל

"בשמחה ובטוב לבב מרוב כל".

דברים כ"ח:מ"ז Deuteronomy 28:47

תחת אשר לא־עבדת את־יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֹב כָּל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 והיו הדברים האלה

"והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך".

דברים ו:ו Deuteronomy 6:6

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל־לִבְכָּה:

And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ו.

פסוקה 34

110 חנוכת המזבח

”זאת חנוכת המזבח” שהקריבו הנשיאים

במדבר ז:פ”ד Numbers 7:84

זאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמֵּשַׁח אֹתוֹ מֵאֵת נְשֵׂאֵי יִשְׂרָאֵל קֶעֶרֶת כֶּסֶף שְׁתֵּים עָשָׂרָה מִזְרָקִים כֶּסֶף שְׁנַיִם עָשָׂר כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים עָשָׂרָה:

This was the dedication-offering of the altar, in the day when it was anointed, at the hands of the princes of Israel: twelve silver dishes, twelve silver basins, twelve golden pans;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

111 חנוכת המזבח וחנוכת הבית

מאמר על חנוכת המזבח.

הערת קה”ת

ע’ בלקו”ת ס”פ נשא בד”ה זאת חנוכת המזבח. ובסידור שער החנוכה בד”ה מזמור שיר חנוכת הבית. ובלקו”ש ח”כ ע’ 449 הערה 26. וע’ 633 וש”נ.

112 וחנוכת הבית

”מזמור שיר חנוכת הבית”.

Psalms 30:1 תהילים ל:א

מְזִמּוֹר שִׁיר־חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד:

A Psalm; a Song at the Dedication of the House; of David.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

113 חנוך לנער על פי דרכו

”חנוך לנער על פי דרכו”.

משלי כ”ב:ו Proverbs 22:6

חֲנֹךְ לְנֶעֶר עַל־פִּי דַרְכּוֹ גַם כִּי־יָקִין לֹא־יִסּוֹר מִמֶּנָּה:

Train up a child in the way he should go, And even when he is old, he will not depart from it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה”ת

משלי כב, ו. וע’ בתניא בחינוך קטן. באוה”ת בראשית כרך א שב, א. ובכרך ה תתקלב, ב עם הגהות. באוה”ת חקת כרך ג ע’ תתקכג מציין לכאן. לקו”ת צו ט, ג. ויקרא הוספות נד, ב. נשא כט, א.

פסוקה 35

114 והחינוך הוא במתנות רבות שנותנים לו

דיון הקשור לחינוך באמצעות מתנות.

הערת קה”ת

ראה לקוטי לוי”צ אגרות ע’ שנח. סי השיחות ה’תשמ”ח ע’ 161 ואילך.

115 נער הייתי שרו של עולם אמרו

”נער הייתי וגם זקנתי”.

Psalms 37:25 תהילים ל”ז:כ”ה

נֶעֶר הָיִיתִי גַם־זָקֵנְתִי וְלֹא־רָאִיתִי צָדִיק נִצָּב וְזָרְעוֹ מִבְּקָשׁ־לֶחֶם:

I have been young, and now am old; yet have I not seen the righteous forsaken, nor his seed begging bread.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

בכ”ה בכסליו יומי דחנוכה כו’ שכשנכנסו יונים להיכל וכו’

יבמות ט”ז ב:ו Yevamot 16b:6

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, פְּסוּק זֶה שֶׁר הָעוֹלָם אָמְרוֹ: “נֶעֶר הָיִיתִי גַם זָקֵנְתִּי”. מֵאֵן אִמְרִיָּה? אֵילִימָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא — מִי אֵיכָא זָקֵנָה קָמִיָּה? וְאֵלָּא דָּוִד אִמְרִיָּה — מִי קָשִׁישׁ כּוֹלִי הָאִי? אֵלָּא שְׁמַע מִינָּה שֶׁר הָעוֹלָם אָמְרוֹ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה”ת

תהלים לו, כה. יבמות טז, ב. וראה זח”א צה, ב. קמג, א. קסב, א. קעט, ב. קפא, ב. ועוד. מכאן ואילך מובא באוה”ת במדבר כרך ד ע’ א’תסה.

116 והוא נער את בני בלהה

”יוסף היה נער את בני בלהה”.

בראשית ל”ז:2 Genesis 37:2

אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן־שִׁבְעַעֲשָׂרָה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת־אֶחָיו בְּצֹאן וְהוּא נֶעֶר אֶת־בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת־בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־דִּבְתָּם רָעָה אֶל־אֲבִיהֶם:

These are the generations of Jacob. Joseph, being seventeen years old, was feeding the flock with his brethren, being still a lad even with the sons of Bilhah, and with the sons of Zilpah, his father’s wives; and Joseph brought evil report of them unto their father.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה”ת

בראשית לו, ב. וע’ בלקו”ת פי צו בד”ה והי אור הלבנה פי”ב.

117 שם הקטנה רחל

”שם הקטנה רחל”.

בראשית כ”ט:16 Genesis 29:16

וּלְכֹן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לָאָה וְשֵׁם הַקְּטָנָה רָחֵל:

Now Laban had two daughters: the name of the elder was Leah, and the name of the younger was Rachel.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה”ת

בראשית כט, טז.

118 ומלכותו בכל משלה

”ומלכותו בכל משלה”.

תהילים ק”ג:19 Psalms 103:19

ה’ בַּשָּׁמַיִם הָכִין כִּסְאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בְּכֹל מַשְׁלָה:

The L-RD hath established His throne in the heavens; And His kingdom ruleth over all.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 36

119 מי יקום יעקב כי קטן הוא

עמוס מתפלל על ישראל: ”מי יקום יעקב כי קטן הוא”

עמוס ז:ה Amos 7:5

וְאָמַר אֲדֹנָי הִי הַדְּלִינָא מִי יָקוֹם יַעֲקֹב כִּי קָטָן הוּא:

Then said I: O L-rd GOD, cease, I beseech Thee; How shall Jacob stand? for he is small.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 38

קערות כסף

קרבתנו של כל נשיא לחנוכה המזבח כלל קערת כסף ובעלי חיים לקרבנות

במדבר ז':יג Numbers 7:13

וְקָרְבָנו קְעֶרֶת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלִשִּׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שְׁבַעִים שֶׁקֶל מִשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

and his offering was one silver dish, the weight thereof was a hundred and thirty shekels, one silver basin of seventy shekels, after the shekel of the sanctuary; both of them full of fine flour mingled with oil for a meal-offering;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

דבר יום ביומו

"דבר יום ביומו" נאמר על הקרבנות

ויקרא כ"ג:ל"ז Leviticus 23:37

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר־תִּקְרָאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אֹשֶׁה לַה' עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וְנִסְכִּים דְּבָרֵי־יוֹמוֹ:

These are the appointed seasons of the L-RD, which ye shall proclaim to be holy convocations, to bring an offering made by fire unto the L-RD, a burnt-offering, and a meal-offering, a sacrifice, and drink-offerings, each on its own day;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

שהיונים לא בקשו לשלוח ידם

שם נוסף שהדבר נועד להיות כך רק אם היהודים יוותרו על התורה. הרבי מעיר שהדבר מסביר את דברי תורה אור שהיוונים לא ביקשו לשלוח בהם את ידם, אף שהרמב"ם כותב שתפסו את ממונם ואת בנותיהם: הממון הוא עניין נפרד, והבנות היו חלק מן הניסיון להביאם לעבור עבירה

הערת קה"ת

ראה בד"ה כי עמך מקור חיים תרל"ב (סה"מ תרל"ב ע' כז). עמש"כ שם היינו אם לא היו נשמעים להם לבטל תורה. מעיר ע"ז כ"ק אדמו"ר ז"ע: עפ"ז מובן בפשיטות מש"כ בתו"א שם (ל, רע"א) שהיונים לא בקשו לשלוח ידם, אף שכי' הרמב"ם (ריש הלי' חנוכה) ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם (ובכלל — ממונם שאני. ובנותיהם — ה"ז להעבירם כו'), עכ"ל שם.

רק להשכיחם תורתך

מוסבר שעיקר מלחמתם של היוונים הייתה בתחום הרוחני: לגרום לישראל לשכוח שהתורה היא תורת ה'

הערת קה"ת

ראה ד"ה ת"ר מצות נ"ח תשל"ח סעיף ג (נדפס בסה"מ מלוקט ח"ב ע' יט) ובהערה 33 שעיקר מלחמתם היתה נגד הרוחניות "להשכיח את ישראל שהתורה היא תורת ה'". ע"ש.

כתבו לכם על קרן השור

דיונים מקבילים בגיור "כתבו לכם על קרן השור", שאלהם ההפניה כאן

הערת קה"ת

ראה באוה"ת נ"ך כרך ב ע' עט ובאוה"ת ענינים ע' א שמציין לכאן.

מכות כ"ד א:כ"ח Makkot 24a:28

אמר רבי יוסי בר חנינא: ארבע גזירות גזר משה רבינו על ישראל, באו ארבעה נביאים וביטלו. משה אמר: "וישכן ישראל בטח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב", בא עמוס וביטלה, [שְׁנֵאמַר]: "יְהִדֵּל נָא מִי יָקוֹם יַעֲקֹב וְגוֹי וְקָתִיב יְנַחֵם ה' עַל זֹאת".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

עמוס ז, ה. וראה מכות כד, א. מובא באוה"ת מקץ כרך ה תתקעד, ב.

יעקב מבריה מן הקצה אל הקצה

הוזהר מכנה את יעקב בריח תיכון המכריח מקצה אל קצה

Zohar III, 186a ח"ג קפו,

הערת קה"ת

זח"ג קפו, א. ראה זח"ב קעה, ב.

מבריה מן הקצה אל הקצה

הבריה התיכון של המשכן "מבריה מן הקצה אל הקצה"

Exodus 26:28 שמות כ"ו:כ"ח

וְהַקְרִית הַתֵּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְרָשִׁים מִבְּרִיחַ מִן־הַקֶּצֶה אֶל־הַקֶּצֶה:

and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ומאחר שיש קצה בראש . . הרי יש לו בחי' גבול

הקטע בוויחי אומר שהקצה הראשון הוא תחילת אור הקו

הערת קה"ת

בד"ה להבין ענין שאו"ס ב"ה לכ"ק אדמו"ר הצ"צ (באוה"ת ענינים) ובתורת שמואל תרכ"ז ע' תכו: "והיינו בחי' השתלשלות ע"ס דיושר והקו וחוט שיש קצה בראש וקצה בסוף סיום הקו, וע' בד"ה ויושט המלך לאסתר בענין ותגע בראש השרביט כו' אבל בחי' העיגול שמקיף את הקו מראשו עד סופו בהשוואה א' זה בחי' למעלה עד אין קץ שאין שייך שם ראש וסוף כו'". ובאוה"ת פ' ויחי שצט, ב. דהקצה ראשון הוא ראשית הארת הקו וחוט כו'.

ולגבי א"ס ב"ה . . וה"ז בבחי' קטן לגבי א"ס ב"ה

דיון מקביל בכך שכל הבריאה "קטנה" ביחס לאין סוף

הערת קה"ת

ראה אוה"ת שלח ע' תקפ.

פסוק 37

את הכבש אחד

"את הכבש האחד תעשה בבוקר" — קרבן התמיד, שהוקרב מכספי הציבור

Numbers 28:4 במדבר כ"ח:ד

אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָּיִם:

The one lamb shalt thou offer in the morning, and the other lamb shalt thou offer at dusk;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

130

כתבו לכם על קרן השור

הטקסט עצמו מציין את בראשית רבה, פרק ט"ז, כמקור לגזירת היוונים לכתוב על קרן השור שאין לישראל חלק באלוקי ישראל.

בראשית רבה ט"ז:ד-ה' Bereshit Rabbah 16:4-5

... ושם הנהר השני גיחון - זו מדי - היה המן שף עמה כנחש, על שם על גחונך תלך. חדקל - זו יון - שהיתה קלה וחדה בגזירותיה, שהיתה אומרת לישראל: כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל. אמר רבי הונא: בשלושה דברים קדמה מלכות יון למלכות הרשעה: בנימוסין; ובפנקסין; ובלשון. ר' הונא בשם ר' אחא אמר: כל המלכיות נקראו על שם אשור, ע"ש שהם מתעשרות מישראל. אמר רבי יוסי בר חנינא: כל המלכיות נקראו על שם נינוה, על שם שהם מתנאות מישראל. אמר רבי יוסי בר רבי חלפתא: ...

Rabbi Tanḥum said in the name of Rabbi Yehoshua ben Levi: In the future, the Holy One blessed be He will give the nations to drink from the cup of terror, from the place from which justice [hadin] emerges. What is the source? "A river emerged from Eden [eden] to water the garden; and from there it parted" - "and became four rivers" is not written here, but rather, "and became four headwaters [rashim]" can also mean rulers. - these are the four kingdoms, which correspond to the four headwaters. ...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

131

כתבו לכם על קרן השור

המקום השני שהטקסט מציין לאותה גזירה הוא המדרש על ברית אברהם.

בראשית רבה מ"ד:י"ז Bereshit Rabbah 44:17

... נפלה נפלה בכל. גדולה, זו מדי, דכתיב (אסתר ג): אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש. חשיכה, זו יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיה, שהיתה אומרת לישראל: כתבו על קרן השור, שאין לכם חלק באלקי ישראל. אימה, זו אדום, דכתיב (דניאל ו): וארו חיוא רביעאה, דחילה ואמתני:

"It was as the sun was setting, and a slumber fell upon Abram, and, behold, dread, a great darkness, fell upon him" (Genesis 15:12). "It was as the sun was setting, [and a slumber fell]" - Rabbi Yehoshua of Sikhnin said in the name of Rabbi Levi: The beginning of downfall is sleep, as when one sleeps one does not toil in Torah study, when one sleeps one does not do any work. Rav said: There are three kinds of slumber - the slumber of sleep, the slumber of prophecy, ...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

132

פני שור שבמרכב'

לחיות יחזקאל היו פני אדם, אריה, שור ונשר.

יחזקאל א':י"ז Ezekiel 1:10

ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אלהימין לארבעתם ופני שור מהשמאול לארבעתם ופני נשר לארבעתם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 39

133

ודמות פניהם פני אדם

"ודמות פניהם פני אדם".

יחזקאל א':י"ז Ezekiel 1:10

ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אלהימין לארבעתם ופני שור מהשמאול לארבעתם ופני נשר לארבעתם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

134

שאין לכם חלק

פירושים המצוטטים על גזירת היוונים: "שאין לכם חלק".

הערת קה"ת

ראה בליקוט פ"י — חיתריק לאגה"ק סי' ז.

135

ואעפ"כ מסרו נפשם על קדוש השם

דיון מקביל במסירות נפשם של החשמונאים.

הערת קה"ת

ראה גם שערי אורה בהקדמה.

פסוקה 40

136

הלל לי שבח וגם לשון בהילו נרו

ביאור מקביל לשתי המשמעויות של הלל.

הערת קה"ת

ראה בשערי אורה בד"ה בכ"ה בכסליו פרק מג. סה"מ תקס"ח ע' שע. יהל אור קאפיטל קמו ע' תקנח. במילואים שם ע' תרצג. אוה"ת בראשית כרך ה תתקלה, א ואילך. בענין הלל — בלקו"ת עקב טז, ב מציין לכאן.

137

בהילו נרו

"בהילו נרו עלי ראשי". ההלל נקשר להארה.

איוב כ"ט:ג' Job 29:3

קהלו נרו עלי ראשי לאורו אלה חשך:

When His lamp shined above my head, And by His light I walked through darkness;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כט, ג.

138

מחמת השבח שמשבחים את האדם

שם מובאת האנלוגיה במפורש: לקרוא לאדם נדיב אינו יוצר בו נדיבות, אלא מוציא אותה מן ההעלם שבליבו; גם בשעת כעס אפשר לעורר אותו לרחמים כשקוראים לו רחמן, משום שהחסד היה נסתר בו מלכתחילה.

הערת קה"ת

ראה גם לקמן קב, א.

פסוקה 41

139

מ"ה בגימטריא אדם

ההערה מציגת עמוד זה כמקור לכך שמ"ה שווה אדם. הקטע המצוטט מדבר במעלה המיוחדת של מצוות מעשיות, כמו מעלת הרגליים על הראש,

מהתחלי הזמן שהוא בבחי' מלכותו . . כמ"ש במ"א

145

מוסבר שתכלית הבריאה היא גילוי מלכות ה', שכן "אין מלך בלא עם" — מציאות של נבראים נפרדים. זהו הייחוד התחתון של "ברוך שם כבוד מלכותו".

תניא, חלק שני; שער היחוד והאמונה ז'ה"ח:7 Tanya, Sha'ar HaYichud והנה, כל בחינות אלו אין להן שייכות במדות הקדושות העליונות, כי אם במדת מלכותו יתברך לבדה, שיה' לומר שהוא יתברך מלך למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, וכן לדי' סטריי, וכן בבחינת זמן — "ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך" ונמצא, שחיות המקום וכן חיות הזמן, והתהוותם מאין ליש, וקיומם כל זמן קיומם, הוא ממדת מלכותו יתברך ושם אדנות ברוך-הוא.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תניא ח"ב פ"ו. ספר החקירה עה, ב. אוה"ת ויקרא כרך ב ע' תרנח.

פסקה 43

רצוא ושוב

146

"והחיות רצוא ושוב".

יחזקאל א'י"ד:14 Ezekiel 1:14

והחיות רצוא ושוב כמראה תפוק:

And the living creatures ran and returned as the appearance of a flash of lightning.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

147

ונגלה כבוד הוי"ה

"ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו".

ישעיהו מ"ה:5 Isaiah 40:5

ונגלה כבוד ה' וראו כל-בשר יחדיו כי פי ה' דבר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken it.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"מ, ה.

148

כי עין בעין

"כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון".

ישעיהו נ"ב:8 Isaiah 52:8

קול צפיק נשאו קול יחדו ונגנו כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון:

Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The L-RD returning to Zion.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נב, ח.

149

קול דודי דופק אני ישנה ולבי ער

"אני ישנה ולבי ער, קול דודי דופק". הפסוק מתאר את הגילוי הנסתר שבגלות.

שיר השירים ה':2 Song of Songs 5:2

אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי-לי אחתי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא-טל קנצותי רסיסי לילה:

השייכות לעולם התיקון וכו ריבוי כלים

הערת קה"ת

נסמן לקמן נב, ב.

140

תרין ריעין דלא מתפרשין

הזוהר מכנה את חכמה ובינה "תרין ריעין דלא מתפרשין"; הערת קה"ת מציינת זאת.

זוה"ק ד, Zohar III, 4a

הערת קה"ת

ראה זוה"ק ד, א.

141

הללו את שם ה'

"הללויה! הללו עבדי ה', הללו את שם ה'".

תהילים קי"ג:1 Psalms 113:1

הללויה הללו עבדי Havayah הללו את-שם Havayah

Hallelujah. Praise, O ye servants of the L-RD, Praise the name of the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

142

שום תשים

"שום תשים עליך מלך" — דוגמה לקבלת מלכות ה'.

דברים י"ז:15 Deuteronomy 17:15

שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא:

thou shalt in any wise set him king over thee, whom the L-RD thy G-d shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreigner over thee, who is not thy brother.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

143

מאה ברכות שחייב אדם לברך

רבי מאיר מלמד שאדם חייב לומר מאה ברכות בכל יום.

מנחות מ"ג ב:ט"ו-י"ז Menachot 43b:15-17

תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר (דברים י, יב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך רב חייא בריה דרב אויא בשבטא וביומי טבי טרח וממלי להו באיספרמקי ומגדי תניא היה ר"מ אומר חייב אדם לברך שלש ברכות בכל יום אלו הן שעשאני ישראל שלא עשאני אשה שלא עשאני בור

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות מג, ב. וראה לעיל כ, א ובמ"מ לשם.

פסקה 42

144

יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם

"יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם".

תהילים קי"ג:2 Psalms 113:2

יהי שם ה' מברך מעתה ועד-עולם:

Blessed be the name of the L-RD From this time forth and for ever.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אני המשנה המדברת בפיר

153

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

בספר מגיד משרים בכ"מ.

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the night.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

150 אין להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה

משחרב בית המקדש, אין לה' בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה.

ברכות ח' א:י"ח-י"ט 8a:18-19 Berakhot

והיינו דאמר רבי חי'א בר אמי משמיה דעולא: מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ואמר אביי: מריש הנה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא. כיון דשמענא להא דאמר רבי חי'א בר אמי משמיה דעולא — מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד — לא הנה מצלינא אלא היכא דגריסנא.

That agrees with what R. Hiyya b. Ammi said in the name of 'Ulla : Since the day the Temple was destroyed, there is left to the Holy One, blessed be He, in His Universe the four cubits of Halakah alone. And Abbai said ; At first I used to study at home and pray in Synagogue, but after hearing the statement of R. Hiyya b. Ammi in the name of 'Ulla — "Since the day the Temple was destroyed, there is left to the Holy One, blessed be He, ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ח, א.

151 ודברי אשר שמתי בפיר

"ודברי אשר שמתי בפיר".

ישעיהו נ"ט:כ"א Isaiah 59:21

ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליה ודברי אשר שמתי בפיר לא ימושו מפיה ומפי ורעה ומפי ורעה אמר ה' מעתה ועד עולם:

And as for Me, this is My covenant with them, saith the L-RD; My spirit that is upon thee, and My words which I have put in thy mouth, shall not depart out of thy mouth, nor out of the mouth of thy seed, nor out of the mouth of thy seed's seed, saith the L-RD, from henceforth and for ever.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נט, כא.

152 ואשים דברי בפיר

"ואשים דברי בפיר".

ישעיהו נ"א:ט"ז Isaiah 51:16

ואשם דברי בפיר ובצל ידי כסיתיך לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה:

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נא, טז.

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

על המהדורה

Hebrew text of Torah Ohr and Likkutei Torah and their marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes): © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

ליקוטי תורה: ביאורים והערות המקורות. תרגום: CC BY 4.0. תורגם מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com.

דרך מקורות מצוטטים, דרך Sefaria: William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Orach Chaim, Vilna, 1923 (Public Domain); Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Midrash Rabbeinu Bachya [ben Asher]. Warsaw, 1878 (Public Domain); Torah Commentary by Rabbi Bachya ben Asher, trans. Eliyahu Munk, 1998. (CC-BY); Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain); Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Pardes Rimonim (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY).

כשלשון המאמר לצדו, [openai/gpt-6-luna-pro:batch](https://openai.com/gpt-6-luna-pro:batch), בעזרת בינה מלאכותית likuteitorah.com התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

· 5725 (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel) הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי. likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

© likuteitorah.com. או לספריית ליובאוויטש Sefaria מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל-

מתוך likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayeishev/4/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק